

Opgaveperspectief Duurzaam Veenendaal

**Plaats voor duurzaam
denken en doen**

Document: 20240206 eindversie Opgaveperspectief Duurzaam Veenendaal.docx

Voorwoord

Ieder mens op deze aarde wil het graag goed hebben: we zoeken welzijn en welvaart, rust en vrede. We bouwen daartoe huizen, we doen ons werk, we zorgen voor elkaar en voor de natuur en we genieten van recreatie en cultuur. Kortom, we richten onze maatschappij in en houden deze draaiend, met alles wat daarbij hoort. Daartoe hebben wij energie, grondstoffen en materialen nodig. Echter, wij putten de aarde uit, vervuilen de aarde, en verstoren ecosystemen en het klimaat door ons onverantwoord gebruik van energie, grondstoffen en materialen. Onze verantwoordelijkheid ten opzichte van deze aarde vullen wij op een schadelijke manier in. Ook is de ongelijke beschikbaarheid van energie en grondstoffen inzet voor het innemen van machtsposities, conflicten en het voeren van oorlogen. Door al deze zaken zijn welzijn en welvaart, rust en vrede ver te zoeken.

De bewustwording dat het zo niet kan doorgaan neemt snel toe. Het besef dat er met hoge urgentie oplossingen moeten worden gevonden ook. Er is geen tijd te verliezen. Veenendaal heeft zijn verantwoordelijkheid genomen om een begin te maken met het beëindigen van het onverantwoord gebruik van de aarde voor energie, grondstoffen en materialen. Er is nog een lange weg te gaan maar de eerste stappen zijn gezet. De afgelopen jaren is ingezet op het verminderen van het gebruik van fossiele brandstoffen en het opwekken van duurzame energie. Er is ingezet op het isoleren van woningen en gebouwen en het verduurzamen van de mobiliteit. Er is ingezet op een circulaire economie, waarbij gebruikte materialen geen afval zijn maar grondstof. Er is ingezet op zoveel zaken meer. U leest hierover in dit Opgaveperspectief.

Onder de Opgave Duurzaam Veenendaal werken wij drie thema's uit: het verantwoord omgaan met grondstoffen en materialen (Circulair Veenendaal), het verantwoord omgaan met energie (Energienutraal Veenendaal) en het aanpassen van onze samenleving zodanig dat de gevolgen van de verwachte klimaatverandering kunnen worden opgevangen (Klimaatbestendig Veenendaal). Ook hierover leest u in dit Opgaveplan.

Ondernemerschap en innovativiteit passen bij Veenendaal. Beide hebben we hard nodig bij het benodigde herontwerp van onze samenleving naar een duurzame samenleving. Veel is nog onbekend en het is een zoektocht naar oplossingen. We zullen fouten maken en successen behalen. We gaan aan de slag, er is geen tijd te verliezen.

Marco Verloop
Wethouder Duurzaamheid

Management summary

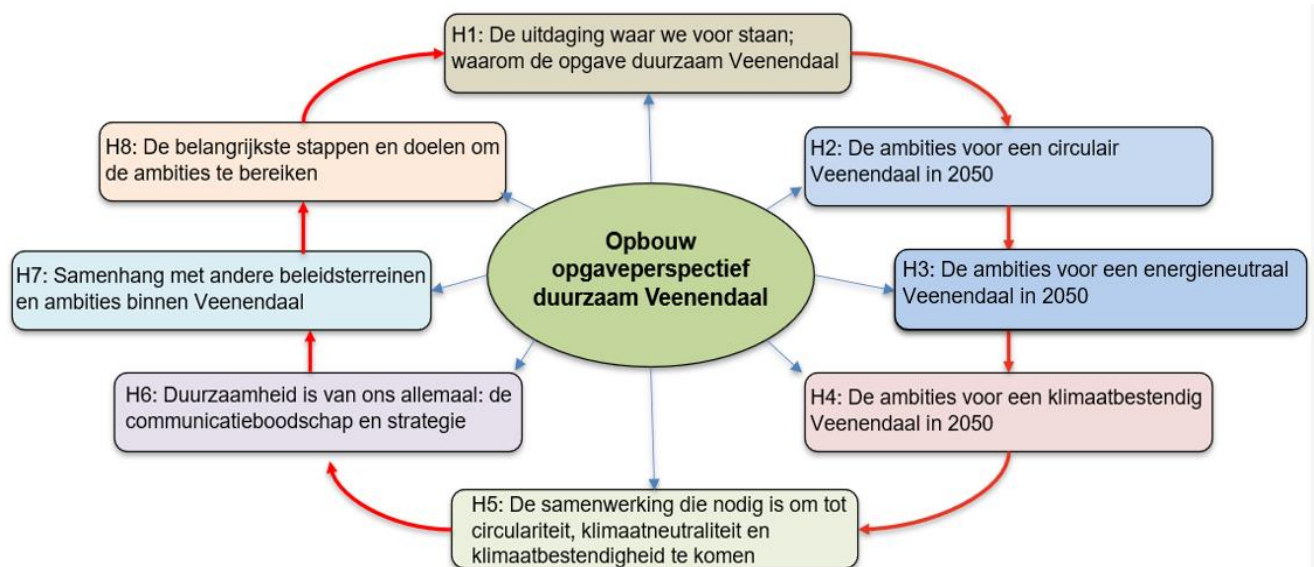
Duurzaam Veenendaal: Het vormgeven van een Duurzame Toekomst

Veenendaal is een plaats waar het prettig wonen en werken is. Om dat zo te houden moeten we circulair leven, energieneutraal zijn en ons aanpassen aan de klimaatverandering. Dat is een complexe uitdaging die vraagt dat we belangrijke beslissingen nemen over een toekomstbestendig en duurzaam Veenendaal. De urgentie is groter dan ooit en we staan voor grote veranderingen.

Net als andere gemeenten staat Veenendaal voor de taak om een leefbare stad te creëren voor huidige én toekomstige generaties. Het aanpakken van dit maatschappelijke vraagstuk en het in gang zetten van de overgang naar een duurzame stad vereist een integrale aanpak. Vandaar ons Opgaveperspectief Duurzaam Veenendaal. Dat is het antwoord op de bestuurlijke opdracht om te formuleren wat duurzaamheid, circulariteit, energieneutraliteit en klimaatbestendigheid betekenen voor Veenendaal. Een antwoord wat aansluit bij nationale en internationale ambities en voortbouwt op bestaande duurzaamheidsverplichtingen in de Strategische Visie, het Raadsakkoord en de Omgevingsvisie.

Het Opgaveperspectief biedt de nodige acties en inzichten om het maatschappelijke vraagstuk Duurzaamheid aan te pakken. Het beoogde resultaat is een circulair, energieneutraal en klimaatbestendig Veenendaal in 2050. Dit document schetst het pad en de verplichte tussenliggende doelen om dat te bereiken. Vanwege het belang van een succesvolle overgang naar een duurzaam Veenendaal worden de gekozen routes uitgelegd. Voor elke route zijn meetbare doelstellingen en inspanningen gespecificeerd.

De opbouw van het Opgaveperspectief

Hoofdstuk 1: Inleiding

In de inleiding staat waarom dit Opgaveperspectief Duurzaam Veenendaal nodig is. De weg er naar toe was lang en volgt op allerlei nationale en internationale ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid. Het einddoel is het bereiken van een Circulair, Energieneutraal en Klimaatbestendig Veenendaal in 2050.

De hoofdstukken 2, 3 en 4 duiken dieper in de thema's circulariteit, energieneutraliteit en klimaatbestendigheid, met daarbij een omschrijving hoe Veenendaal de realisatie van ambitie en aanpak in gang zet.

Hoofdstuk 2: Circulair Veenendaal

Hoofdstuk 2 focust op de overgang van een lineaire economie naar een circulaire economie. De ambitie van Veenendaal is namelijk om in 2050 een volledig circulaire stad te zijn. Concrete doelen en stappen leiden naar het bereiken van deze ambitie. Bijvoorbeeld het verminderen van afval, het gebruik van hernieuwbare grondstoffen en het bevorderen van circulaire bedrijvigheid. Voor het huishoudelijk afval zijn er al concrete doelstellingen vastgesteld, waaronder maximaal 100 kg restafval, 75% afvalscheiding en 65% recycling in 2025.

In de uitvoering naar een volledig circulair Veenendaal werken gemeente, bedrijven en inwoners nauw samen. De voordelen van een circulaire economie zijn onder meer het verminderen van de afhankelijkheid van grondstoffen, het creëren van lokale werkgelegenheid en het verlagen van de CO₂-uitstoot.

Hoofdstuk 3: Energieneutraal Veenendaal

De transitie naar een Energieneutraal Veenendaal is al in volle gang. We streven naar het verminderen van CO₂-uitstoot door over te schakelen op duurzame energiebronnen. En we willen evenveel duurzame energie opwekken als verbruiken. Dit betekent een grote energiebesparing. Hoofdstuk 3 beschrijft concrete doelstellingen op weg naar een Energieneutraal Veenendaal in 2050. Zo moet er onder andere vóór 2030 55% CO₂-reductie zijn gerealiseerd en streven we naar 10% aardgasreductie in 2025 (ten opzichte van 2019).

De transitie naar een Energieneutraal Veenendaal heeft te maken met flinke uitdagingen, zoals netcongestie, energiearmoede, een krappe arbeidsmarkt en veranderende wet- en regelgeving. Om deze uitdagingen aan te pakken, heeft de gemeente een werkgroep Netcongestie ingericht, werken we met partners aan de bestrijding van energiearmoede en verkennen we manieren om de arbeidsmarkt voor de energietransitie warm te maken.

Hoofdstuk 4: Klimaatbestendig Veenendaal

Investeren in klimaatadaptatie biedt kansen voor een veiligere, gezondere, en groenere stad. Veenendaal wil in 2050 volledig klimaatbestendig zijn. Het behalen van dit doel vereist strategische keuzes, samenwerking tussen verschillende belanghebbenden en focus op duurzame stedelijke ontwikkeling. Hoofdstuk 4 beschrijft concrete doelen en stappen op weg naar een Klimaatbestendig Veenendaal. In de uitvoering richt Veenendaal zich onder andere op:

- Het creëren van een koele en groene leefomgeving om hittestress te verminderen;
- Het ontwikkelen van een robuust watersysteem om wateroverlast en droogte aan te pakken;
- Het waarborgen van veiligheid tijdens extreme weersituaties zoals overstromingen;
- Het vergroenen van wijken;
- Het afkoppelen van rioolsystemen;
- Het aanleggen van waterbergingen.

Veenendaal heeft zich gecommitteerd aan het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie en aan het Regionaal Adaptatie Plan (RAP), door ondertekening van het manifest. Hierin worden klimaatadaptatiethema's en regionale prioriteiten vastgelegd. De Rijksoverheid heeft ook richtlijnen bepaald en de Maatlat Groene Klimaatadaptatie Gebouwde Omgeving geïntroduceerd om de aanpassing aan het veranderende klimaat te ondersteunen.

Hoofdstuk 5: Samenwerking is essentieel

De transities Circulair Veenendaal, Energieneutraal Veenendaal en Klimaatbestendig Veenendaal leiden gezamenlijk tot een Duurzaam Veenendaal in 2050. De transities trekken integraal op en hebben onderling veel samenhang. Hoofdstuk 5 illustreert de verbanden en kruisbestuivingen en benadrukt dat samenwerking tussen bewoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en onderwijsinstellingen de beste resultaten oplevert.

Hoofdstuk 6: Communicatie; hoe nemen we de mensen mee?

De profilering van Duurzaam Veenendaal vraagt om een heldere communicatieboodschap die regelmatig en consistent wordt herhaald. Effectieve communicatie, participatie en educatie zijn cruciaal om onze doelen te laten slagen. We zijn ons als gemeente bewust van onze rol als regisseur en facilitator van de duurzaamheidstransitie. Onze communicatiestrategie richt zich primair op het informeren en inspireren van stakeholders over de drie thema's. Hoofdstuk 6 schetst onze interne en externe communicatiedoelgroepen en beschrijft de strategie om hen te bereiken. De overall communicatieboodschap luidt: "Duurzaam Veenendaal kan alleen met jou."

Hoofdstuk 7: De samenhang met andere beleidsterreinen en ambities

Duurzaam Veenendaal heeft invloed op verschillende beleidsterreinen, zoals wonen, economie, ruimtelijke ordening, mobiliteit en sociaal beleid. Er zijn een groot aantal verbanden tussen deze terreinen die in hoofdstuk 7 verder worden toegelicht. We benoemen concreet het Sociaal Domein, de Informatiesamenleving en Groei & Bloei. Binnen Groei & Bloei wordt bijvoorbeeld nu al voorbereid op veranderingen in mobiliteit en afvalbeheer en op een periode zonder aardgas. Het Sociaal Domein focust onder andere op het belang van de ruimtelijke kwaliteit en maatschappelijke welzijn van inwoners en bedrijven in Veenendaal. Gezamenlijk doel van alle terreinen is en blijft het creëren van een gezond, duurzaam en veilig Veenendaal.

Hoofdstuk 8: De belangrijkste stappen en doelen om de ambities te bereiken

Het laatste hoofdstuk benadrukt opnieuw dat het van groot belang is om onze duurzaamheidstransitie actief en integraal aan te pakken. De warmte- en energietransitie, de realisatie van een klimaatbestendige leefomgeving en de versterking van de biodiversiteit brengen grote uitdagingen in de bestaande ruimte met zich mee.

Om **Duurzaam denken gewoon te doen**, in het bijzonder voor de circulaire transitie en het klimaatbestendig maken van Veenendaal, is een impuls nodig. De urgentie is hoger dan ooit en het is een uitermate complexe opgave, want alle transities dienen zich tegelijk aan en zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Stappen die gezet worden zijn:

1. **Het vertalen van de doelstellingen van Duurzaam Veenendaal** naar meetbare en op de uitvoering gerichte doelen voor de thema's Circulair Veenendaal, Energieneutraal Veenendaal en Klimaatbestendig Veenendaal. Deze doelstellingen richten zich op de komende vier jaar.
2. **Het opzetten van een programma voor Circulair Veenendaal**. Door programmasturing zorgen we voor focus op de inspanningen voor het bereiken van doelstellingen en realiseren we samenhang voor onszelf en partners in deze complexe opdracht.
3. **Het opzetten van een programma voor Klimaatbestendig Veenendaal**, inclusief het ontwikkelen van kanskaarten, het opstellen van leidraden voor een klimaatbestendige inrichting en bewustwordingscampagnes.
4. **Het ontwikkelen van een goede meetmethode** om de voortgang van de doelstellingen de komende jaren te kunnen monitoren.

5. **Het opstellen van een overall communicatiestrategie voor Duurzaam Veenendaal** om betrokkenheid en bewustwording te vergroten. Alleen door gezamenlijk de schouders eronder te zetten en het gesprek aan te gaan met inwoners, bedrijven, onderwijs en maatschappelijke instellingen kunnen we de route naar 2050 uitzetten en onze doelen bereiken.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Management summary	4
Begrippenlijst en afkortingen	9
1. Inleiding	11
1.1. Duurzaam denken en handelen is urgenter dan ooit	11
1.2. De uitdagingen waar we voor staan	12
1.3. Het bieden van focus en richting; de opgave Duurzaam Veenendaal	13
1.4. Van ambities naar een integrale realistische aanpak	13
1.5. Duurzaam Veenendaal, de visie en missie van de opgave	14
1.6. Onze rol als gemeente	15
2. De transitie naar een Circulair Veenendaal	16
2.1. Wat is een Circulair Veenendaal?	16
2.2. Ambitie en doelen; waar willen we naar toe met Circulair Veenendaal?	17
2.3. Circulair Veenendaal biedt kansen	20
2.4. Wat is onze aanpak?	21
3. De transitie naar een Energieneutraal Veenendaal	25
3.1. Wat is een Energieneutraal Veenendaal?	25
3.2. Ambitie en doelen: waar willen we naartoe met Energieneutraal Veenendaal?	25
3.3. Energieneutraal Veenendaal biedt kansen	26
3.4. Wat is onze aanpak?	27
4. De transitie naar een Klimaatbestendig Veenendaal	30
4.1. Wat is een Klimaatbestendig Veenendaal?	31
4.2. Ambitie en doelen: waar willen we naartoe met Klimaatbestendig Veenendaal?	31
4.3. Een Klimaatbestendig Veenendaal biedt kansen	35
4.4. Wat is onze aanpak?	36
5. Onderlinge samenhang tussen de thema's	38
6. Communicatie: hoe nemen we de mensen mee?	39
6.1. De opbouw van de communicatiestrategie	39
6.2. De communicatiedoelgroep	39
6.3. Communicatiedoelstellingen	39
6.4. Globale communicatiestrategie	40
7. Samenhang met andere centrale thema's	41
7.1. Sociaal Domein	41
7.2. Informatiesamenleving	41
7.3. Groei & Bloei van Veenendaal	41
8. Hoe gaan we verder?	42

Begrippenlijst en afkortingen

Ambitiweb: het ambitieweb is een hulpmiddel voor het gestructureerd vastleggen en vast blijven houden van de duurzaamheidsambities tijdens een project. Het zorgt voor een visuele weergave van 12 duurzaamheidsthema's en de daaraan gekoppelde ambitieniveaus.

Circulariteit: het hergebruiken van materialen en producten die niet langer in gebruik zijn, waardoor er geen afval ontstaat.

Circulaire economie: een economie waarin het behouden van natuurlijke hulpbronnen en het hergebruiken van producten en grondstoffen centraal staat.

CO₂-neutraal: wanneer we evenveel CO₂ uitstoten als wordt opgenomen in natuurlijke bronnen, zoals bomen, oceanen en de bodem.

Duurzaamheid: de handelingen en keuzes die we maken en die een negatieve impact op mens, dier en natuur hebben zo veel mogelijk beperken. Voor nu en in de toekomst.

Duurzaamheidstransitie: verandering naar een duurzame samenleving, waarin duurzaamheid op alle vlakken van de samenleving een belangrijke rol speelt.

Energietransitie: van het gebruik van fossiele brandstoffen naar het gebruik van hernieuwbare energiebronnen.

Energieneutraal: evenveel energie (duurzaam) opwekken als gebruiken.

Klimaatadaptatie: de leefomgeving aanpassen aan het veranderende klimaat.

Klimaatmitigatie: het aanpakken van de oorzaken van klimaatverandering.

Klimaatbestendig: een leefomgeving die voorbereid is op de gevolgen van klimaatverandering, zoals meer wateroverlast, hitte, droogte en extremer weer.

Klimaattransitie: de verandering naar een wereld waarin de klimaatdoelen zijn behaald.

Lineaire economie: de huidige economie; waarin grondstoffen worden gebruikt en materialen worden geproduceerd die vervolgens worden weggegooid zodra ze niet meer nodig zijn.

Natuur-inclusief: de natuur opnemen in de bouw en leefomgeving, zoals geveltuintjes, stroken bloemen langs de weg, bijenhôtels en groene daken.

Netcongestie: transportprobleem op het elektriciteitsnet; wanneer het net de hoeveelheid elektriciteit die van- en naar huizen en installaties niet aankan.

Non-virgin materialen: komen voort uit hergebruik en recycling van bestaande producten en materialen die al eerder zijn gebruikt.

Urban mining: het hergebruiken van materialen en producten.

Afkortingen

DPRA: Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie

ENV: Energie Neutraal Veenendaal

IKC: Integraal Kind Centrum

MPG-score: Milieu Prestatie Gebouw-score

MKI-waarde: Milieu Kosten Indicator

RAP: Regionaal Adaptatie Plan

RES: Regionale Energie Strategie

OPOR: Omgevingsprogramma Openbare Ruimte

SDG's: Sustainable Development Goals

TCO: Total Cost of Ownership

1. Inleiding

Het duurt 30 jaar, kost miljarden en start na de zomer: de herinrichting van Nederland!

Toekomst: Van vergroening van de steden tot hervorming van de landbouw, de komende 30 jaar gaat Nederland op de schop. "Niet alles kan en niet alles kan overal." (NRC, 25 juli 2022)

Gemeente Veenendaal zet zich de komende jaren in voor een leefbare wereld onder het motto: Duurzaam denken, gewoon doen! Er wordt ingezet op de thema's duurzaam wonen, CO₂-neutraal leven, het minimaliseren van het gebruik van grondstoffen en het omarmen van klimaatadaptatie. Het resultaat is een Circulair, Energieneutraal en Klimaatbestendig Veenendaal in 2050. De urgentie hiervoor is hoger dan ooit, maar het is ook uitermate complex. Alle transities dienen zich tegelijk aan en zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Dit vraagt om een integrale aanpak.

Net als elke andere gemeente in Nederland heeft Veenendaal de bestuurlijke opdracht om te werken aan een leefbare stad. Voor nu en voor de generaties na ons. Het dwingt ons een passend antwoord te formuleren op vraagstukken op het gebied van duurzaamheid, energie, circulariteit en klimaatadaptatie. Dit Opgaveperspectief Duurzaam Veenendaal beschrijft onze weg naar een toekomstbestendig, gezond, duurzaam en veilig Veenendaal. Het document sluit aan op wat er in de Strategische visie, het Raadsakkoord en de Omgevingsvisie al over duurzaamheid is geschreven en aan doelen is bepaald. We maken daarnaast verbinding met wat er nationaal en internationaal al aan ambities is geformuleerd.

Het Opgaveperspectief Duurzaam Veenendaal is geschreven als antwoord op de hierboven beschreven bestuurlijke opdracht. Het document omvat acties en inzichten om het maatschappelijke vraagstuk aan te pakken, aangevuld met de route en (verplichte) tussendoelen op weg naar het resultaat. Per route is uitgelegd wat de doelstellingen zijn en welke meetbare inspanningen hierbij horen.

1.1. Duurzaam denken en handelen is urgenter dan ooit

Al jaren waarschuwen wetenschappers voor smeltend ijs in het poolgebied, een stijgende zeespiegel, droogte, excessieve regenbuien en uitputting van de aarde. Het klimaat verandert door menselijk handelen en dat zorgt voor een disbalans die tot problemen leidt voor onze gezondheid (people), het klimaat (planet) en onze economie (profit). Om dit proces te stoppen moeten we zorgen voor een beter evenwicht tussen mensen, aarde en economie waardoor we toekomstige generaties dezelfde kansen geven als die wij hebben gehad.

Ook in Veenendaal hebben we te maken met het veranderende klimaat. Wateroverlast door heftige regenbuien tegenover verdwijnend groen door extreme droogte. Het aantal warme periodes (hittegolven) volgt elkaar in steeds hoger tempo op. Ook worden grondstoffen en voedsel schaarser en duurder waardoor steeds meer huishoudens in Veenendaal moeite hebben om rond te komen.

De start van een wereldwijde klimaattransitie

De start van een wereldwijde klimaattransitie begon met het verdrag van Rio (1992). De uitwerking hiervan volgde in het Protocol van Kyoto (1997). In de jaren die volgden is er weinig gedaan, totdat in 2016 de afspraken zijn aangescherpt in de Overeenkomst van Parijs die door 193 landen is getekend. Doel van deze Overeenkomst is om de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder de 2 graden Celsius en met een duidelijk zicht op 1,5 graden Celsius. Nederland legde in reactie hierop klimaatdoelen vast in het nationale Klimaatakkoord. In de daarop volgende Klimaatwet staan beleidskaders rond klimaatdoelstellingen. In de Klimaatwet staat ook dat het kabinet een Klimaatplan moet maken. Het eerste Klimaatplan geldt voor de periode 2021-2030.

Ook op gemeentelijk niveau ligt er een belangrijke rol in de transitie naar een duurzame en circulaire samenleving. Onder het thema Energie en Duurzaamheid van het Raadsakkoord¹ staan verschillende ambities waaruit blijkt dat Veenendaal een duurzame gemeente wil zijn. In juni 2023 kwam uit verschillende Ambitiewebsessies dat Veenendalers thema's als circulariteit, klimaatadaptie, energie en vermindering van de uitstoot van CO₂ belangrijk vinden.

1.2. De uitdagingen waar we voor staan

Veenendaal heeft inmiddels de eerste stappen gezet op weg naar fundamentele en onomkeerbare veranderingen op het gebied van duurzaamheid. Dit Opgaveperspectief biedt duidelijke keuzes en handvatten waarmee we de duurzaamheidstransitie nog steviger kunnen aanpakken.

Wat is een duurzaamheidstransitie?

Een duurzaamheidstransitie wordt in de literatuur gedefinieerd als *“een radicale transformatie richting een duurzame samenleving, in respons op een aantal persistente problemen waarmee de moderne maatschappij geconfronteerd wordt.”* (Grin et al 2010)

Binnen deze opgave staan we niet voor één enkele duurzaamheidstransitie maar voor drie, namelijk:

1. Transitie naar een Circulair Veenendaal;
2. Transitie naar een Energieneutraal Veenendaal;
3. Transitie naar een Klimaatbestendig Veenendaal.

Uitdagend is dat een transitie pas tot duurzaamheid leidt wanneer er sprake is van een structurele verbetering van de balans tussen ecologie, sociaal gebied en economie. De tweede uitdaging is de wijze waarop we kunnen meten en monitoren dat deze verbetering optreedt. Onderdeel van deze Opgave is dus ook het ontwikkelen van een passend monitoringssysteem.

Sustainable development goals

De drie benoemde duurzaamheidstransities zijn onderdeel van een veel groter geheel, namelijk de Sustainable Development Goals (SDG's, zie figuur 1). Hierin zijn 17 doelen geformuleerd om van de wereld een betere plek te maken in 2030. Ze vormen een globaal kompas voor uitdagingen als armoede en onderwijs (people), welvaart (profit) en de klimaatcrisis (planet) en zijn door alle lidstaten van de VN aangenomen.

Figuur 1: De 17 sustainable development goals

¹ Samen werken in vertrouwen 2022 -2026

Om de SDG's te halen is inzet van gemeenten nodig. Het Opgaveperspectief Duurzaam Veenendaal focust voornamelijk op de fysieke doelstellingen planet en profit. Dit doen we om het behapbaar te houden. Maar uiteraard worden de sociale doelstellingen (people) niet vergeten. Vaak dragen de fysieke doelstellingen zelfs automatisch bij aan het bereiken van de sociale doelstellingen. Het vergroenen van de leefomgeving zorgt bijvoorbeeld voor een betere gezondheid en beter welbevinden van de bewoners. Het isoleren van woningen in het kader van het Nationaal Isolatieprogramma is er naast energiebesparing ook op gericht om energiearmoede tegen te gaan. De aanpak van deze doelstellingen gebeurt in samenwerking met het Sociaal Domein.

1.3. Het bieden van focus en richting; de opgave Duurzaam Veenendaal

In 2017 presenteerde Veenendaal het programma Energie Neutraal Veenendaal (ENV) dat de eerste aanzet gaf om als gemeente energieneutraal te zijn en ons te verbinden aan de klimaatdoelstellingen. Zoals in paragraaf 1.2 ook besproken is het maatschappelijke vraagstuk waar we voor staan groter. Om in Veenendaal de fysieke doelstellingen in 2050 te behalen moet ook een passend antwoord worden gegeven op hoe we circulair en klimaatbestendig worden.

Het passende antwoord vinden we in een integrale aanpak zoals beschreven in dit Opgaveperspectief. Het beginpunt hiervoor komt uit de ambities die op zowel Rijksniveau- als gemeentelijk niveau al zijn geformuleerd over circulariteit, energieneutraliteit en klimaatadaptatie (zie ook het kader). De stip op de horizon is een gezond en duurzaam Veenendaal in 2050 waarmee we de ambitie uit het Raadsakkoord bekrachtigen.

Het uitvoeren van de opgave vraagt om gedrevenheid, doelgerichte acties en anticiperen. Doordat we op wereldwijd niveau een transitie zijn gestart neemt de hoeveelheid kennis en ervaring in hoog tempo toe. Dit leidt ertoe dat regelgeving en doelstellingen die op het ene moment nog logisch zijn, op basis van nieuwe kennis weer aangepast worden. Hetzelfde geldt voor Veense acties, inspanningen en projecten. We dienen hier flexibel op in te spelen, maar ook de stip op de horizon goed in het oog te houden. Om deze stip op de horizon te bereiken heeft het Opgaveperspectief Duurzaam Veenendaal de volgende ambitie:

Overzicht van de belangrijkste afspraken op lokaal, nationaal en internationaal niveau:

- Overeenkomst van Parijs
- EU fit for 55 (55% in 2030)
- Klimaatakkoord
- Regeerakkoord NL (55-60% in 2030)
- Klimaatwet
- Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie
- Regionaal Adaptatieplan Vallei en Veluwe
- Raadakkoord 2022-2026
- Programmaplan Energieneutraal Veenendaal 2022-2025
- Omgevingsvisie Veenendaal 2030
- Beleidsplan huishoudelijk afval 2022-2025
- Omgevingsprogramma Openbare Ruimte 2022-2025
- Regionale EnergieStrategie 1.0
- Afspraken Klimaatbestendig bouwen Utrecht
- Convenant Duurzaam bouwen provincie Utrecht

In 2050 is Veenendaal duurzaam en toekomstbestendig waarbij gemeente, bedrijven, onderwijs en inwoners samenwerken in een gesloten grondstoffenkringloop, met een CO₂-neutraal energiesysteem en in een klimaatbestendige leefomgeving.

1.4. Van ambities naar een integrale realistische aanpak

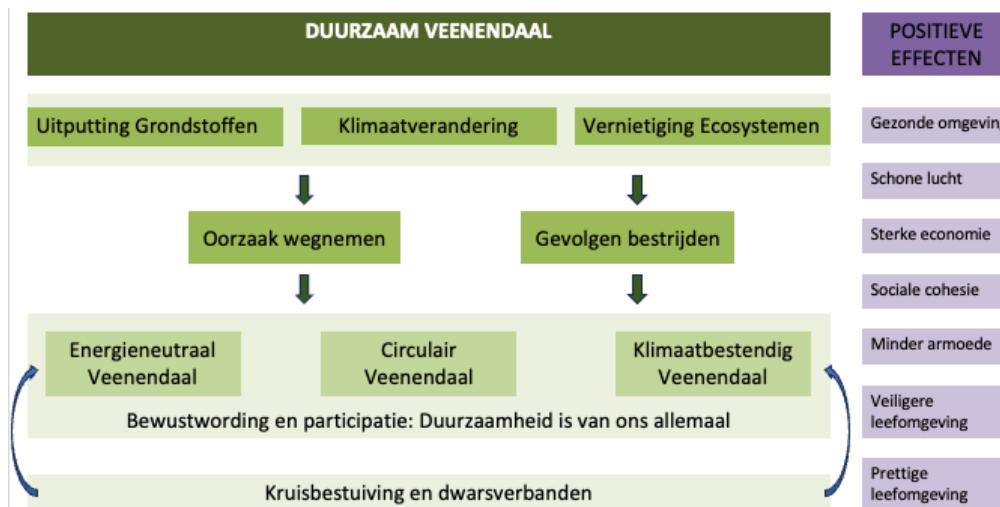
2050 lijkt nog ver weg, maar de landelijke duurzaamheidsambities voor circulariteit, energieneutraliteit en klimaatbestendigheid zijn groot en complex. Er moet een 'nieuw normaal' ontstaan. Het is belangrijk dat we hiervoor nu al stappen zetten om in 2050 de ambities te halen. De ambities bereiken we door samen te werken. Samenwerken als (interne) gemeente, met het Veense bedrijfsleven, bewoners, onderwijs- en maatschappelijke instellingen.

Deze samenwerking vraagt om een integrale aanpak waarbij we samen zorgen voor morgen. Hoe doen we dat? En wat is onze taak als gemeente? Om tot een herkenbare en bij de ambitie passende aanpak te komen is gekozen voor een thematische aanpak die aansluit bij de drie transities:

1. Circulair Veenendaal
2. Energieneutraal Veenendaal
3. Klimaatbestendig Veenendaal

Samenhang tussen de drie thema's

De drie thema's hebben invloed op elkaar en kunnen niet los van elkaar worden gezien. Ze zorgen gezamenlijk voor een duurzame stad. Figuur 2 schetst een overzicht van de thema's en hun onderlinge dwarsverbanden. In de uitwerking wordt gestuurd op de ambitie, doelstellingen en uitvoeringsagenda's die voor ieder thema apart zijn geformuleerd. Per thema zijn de doelstellingen uitgewerkt in tijdlijnen (zie hiernavolgende hoofdstukken) met meetbare inspanningen voor de komende vier jaar.

Figuur 2: De drie thema's binnen de opgave en hun onderlinge dwarsverbanden

De thema's Energieneutraal Veenendaal en Circulair Veenendaal zijn gericht op het wegnemen van de oorzaak (klimaatmitigatie en uitputting grondstoffen) en liggen qua doelstellingen dicht tegen elkaar aan. Het thema Klimaatbestendig Veenendaal heeft een heel andere insteek, namelijk het aanpassen aan de gevolgen van de klimaatverandering (klimaatadaptatie). Een klimaatbestendige inrichting zorgt dat Veenendaal leefbaar blijft ondanks de veranderingen.

1.5. Duurzaam Veenendaal, de visie en missie van de opgave

Duurzaamheid is van de hele Veense samenleving. Draagvlak is in zo'n grote transitie erg belangrijk evenals betaalbaarheid, betrouwbaarheid en haalbaarheid. Binnen de opgave is er vanwege de onderlinge samenhang een gezamenlijke visie en missie opgesteld waarmee we aan de slag gaan.

Visie

Het ombuigen van onze huidige omgang met energie, grondstoffen en hulpbronnen naar een toekomstbestendig Veenendaal vraagt om structurele veranderingen. We zien duurzaamheid als het belangrijkste antwoord om deze veranderingen in gang te zetten. We richten ons op het bereiken van een Circulair, Energieneutraal en Klimaatbestendig Veenendaal en hanteren de volgende visie:

Veenendaal ontwikkelt zich tot een duurzame stad waarbij circulaire economie, duurzame energie en klimaatadaptatie onze belangrijkste speerpunten zijn. Hierbij hebben we voor ogen dat Veenendaal ook voor de volgende generaties een gezonde, duurzame en veilige plek is om te leven.

De opdracht die we als gemeente hebben en die wordt verwoord in dit Opgaveperspectief wordt samengevat in de volgende **missie**:

Samen werken aan een duurzame stad voor iedereen!

1.6. Onze rol als gemeente

Voor het bereiken van onze missie hebben we als gemeente een trekkersrol en een voorbeeldrol. We komen tot een duurzaam Veenendaal in 2050 als we als partners samenwerken met bedrijven, bewoners, scholen, maatschappelijke instellingen enzovoorts. Gelukkig hebben we al een heel aantal goede samenwerkingsvoorbeelden:

1. Met de bedrijven:	2. Voor de inwoners:
a. BOV	a. Energieloket
b. Winkelstad	b. 't Trefpunt
c. Restore	c. Veenendaal4Fair
d. Road2Work	d. IVN Veenendaal - Rhenen
	e. Wijkgericht werken

De noodzakelijke energie om het doel te halen komt los als we als gemeente laten zien dat we daadwerkelijk geloven en streven naar een Duurzaam Veenendaal in 2050. Als beheerder en ontwikkelaar laten we zien dat we klimaatadaptatie, energieneutraliteit en circulariteit serieus nemen en inbedden in het beheer en de ontwikkeling van de (buiten)ruimte. Daarnaast stopt duurzaamheid niet bij de grens van gemeente Veenendaal. (Inter)regionale samenwerking met de Provincie, het Waterschap en de Rijksoverheid is van groot belang om onze ambities te kunnen realiseren.

In Regio Foodvalley wordt op een aantal onderwerpen al samengewerkt. Denk aan mobiliteit (slim, duurzaam en gezond werken en reizen), het energieloket (om kwaliteit, effectiviteit en efficiëntie te borgen), de energietransitie (Regionale Energiestrategie) en circulaire economie (Cirkelstad Veenendaal en Living Lab Regio Foodvalley Circulair). Ook in het platform Water Vallei en Eem werken we samen met gemeenten en het waterschap aan het realiseren van de klimaatdoelstellingen. Deze samenwerkingen worden verder uitgebouwd.

2. De transitie naar een Circulair Veenendaal

Hoe ziet Nederland eruit in 2050? Niemand die het exact weet. Volgens het CBS blijft de bevolkingsgroei naar verwachting tot 2070 toenemen alsook de woningopgave. Maar hoe gaan we dit inrichten? Wonen op bedrijventerreinen en heel geconcentreerd in de stad, omdat het platteland groen moet blijven? Eén ding lijkt zeker: Nederland moet de komende 30 jaar op de schop want niet alles kan overal en er is weinig plek meer voor de auto... (NRC, 23-01-2023)

De landelijke doelstelling van 50% circulariteit in 2030 en 100% in 2050 vraagt om grote veranderingen en nieuwe systemen. Ook voor Veenendaal. Helemaal als we bedenken dat er de komende jaren in onze stad nog een grote woningbouwopgave ligt en het nodige (gemeentelijke) vastgoed de technische- en/of functionele levensduur heeft bereikt. Om dit aan te pakken is er veel materiaal nodig. Met het dreigende tekort aan grondstoffen en de wetenschap dat onze huidige lineaire economie daarin onhoudbaar is, gaat dat steeds meer knellen.

Het blijven winnen van grondstoffen om nieuwe materialen en producten te maken is een doodlopende weg. Zeker wanneer we deze grondstoffen na korte tijd weer als afval afdanken. Gevolg is namelijk dat de grondstoffenvoorraad opraakt. Sommige grondstoffen zijn hernieuwbaar, hout bijvoorbeeld kan opnieuw groeien. Veel andere grondstoffen hebben een beperkte en eindige voorraad. Voor de winning van grondstoffen en de verwerking naar producten is veel energie nodig. Dit zorgt voor een grotere CO₂-uitstoot dan nodig, met grote problemen op het gebied van het klimaat als gevolg. Oplossing is een efficiënter en langer gebruik van grondstoffen en producten.

In de huidige (lineaire) economie hebben producten nauwelijks een restwaarde en het kost vaak geld om ervan af te komen. Door het hergebruiken van materialen behouden ze hun waarde en zijn er beperkt nieuwe grondstoffen nodig voor productie. Het positieve bijeffect hiervan is dat we ook minder afhankelijk zijn van de levering van grondstoffen. Figuur 3 geeft deze verandering in het 'waarde denken' schematisch weer.

Figuur 3: De 'value hill': anders denken en kijken naar het (her)gebruik van materialen en producten

2.1. Wat is een Circulair Veenendaal?

Nederland is op weg naar een nieuw normaal. Grondstoffen en producten moeten op een andere manier worden ingezet en vooral hergebruikt. We noemen dit circulaire economie. Het Rijk hanteert voor circulaire economie de volgende definitie:

"Circulaire economie is een economisch systeem dat de herbruikbaarheid van producten, grondstoffen en het behoud van natuurlijke hulpbronnen als uitgangspunt neemt en waardecreatie in iedere schakel van het systeem nastreeft."

Andere definities komen op hetzelfde neer: het creëren van een economie waarin maximaal waardebehoud van grondstoffen centraal staat en restafval verdwijnt. Circulaire economie grijpt in op winning, gebruik en vernietiging van grondstoffen, ketens van (economische) activiteit, schaarste en leveringsonzekerheid van grondstoffen en energie, verminderen van CO₂-uitstoot en milieuproblemen en nieuwe businessmodellen.

2.2. Ambitie en doelen; waar willen we naar toe met Circulair Veenendaal?

Veenendaal wil in 2050 een circulaire stad zijn: een samenleving waar waardevolle materialen en grondstoffen worden hergebruikt en geen afval wordt geproduceerd. Als gemeente hebben wij hierin een belangrijke kartrekkersrol. Allereerst door zelf het goede voorbeeld te geven door noodzakelijke nieuwe objecten circulair te renoveren, of als het niet anders kan te bouwen. Daarnaast door de bestaande vastgoedportefeuille CO₂ neutraal en geschikt te maken om naar de principes van circulariteit te gebruiken en te onderhouden. Maar ook door innovatieve oplossingen van bedrijven te stimuleren, actief te communiceren over deze positieve initiatieven en de circulaire economie ook een plek te geven in het onderwijs. Tenslotte door aandacht te hebben voor het draagvlak en betaalbaarheid van deze transitie.

Om de ambitie te halen zijn er vier 'circulariteitsknoppen' geformuleerd waar we aan kunnen draaien om het grondstoffengebruik meer circulair te maken (NPCE, 2023-2030):

1. Grondstoffengebruik verminderen: dit vraagt dat we minder (nieuwe) producten maken en kopen.
2. Grondstoffen substitutie: in de productie van nieuwe materialen/producten vervangen we primaire grondstoffen zoveel mogelijk door secundaire grondstoffen en duurzame hoogwaardige biobased grondstoffen.
3. Levensduurverlenging: zo lang mogelijk bestaande producten blijven gebruiken door ze in de basis kwalitatief beter te produceren en ze vervolgens zo lang mogelijk te (her)gebruiken.
4. Hoogwaardige verwerking: het verbeteren van de inzamelstromen zodat we betere materialen terugwinnen en op een gelijkwaardig niveau verwerken tot nieuwe materialen.

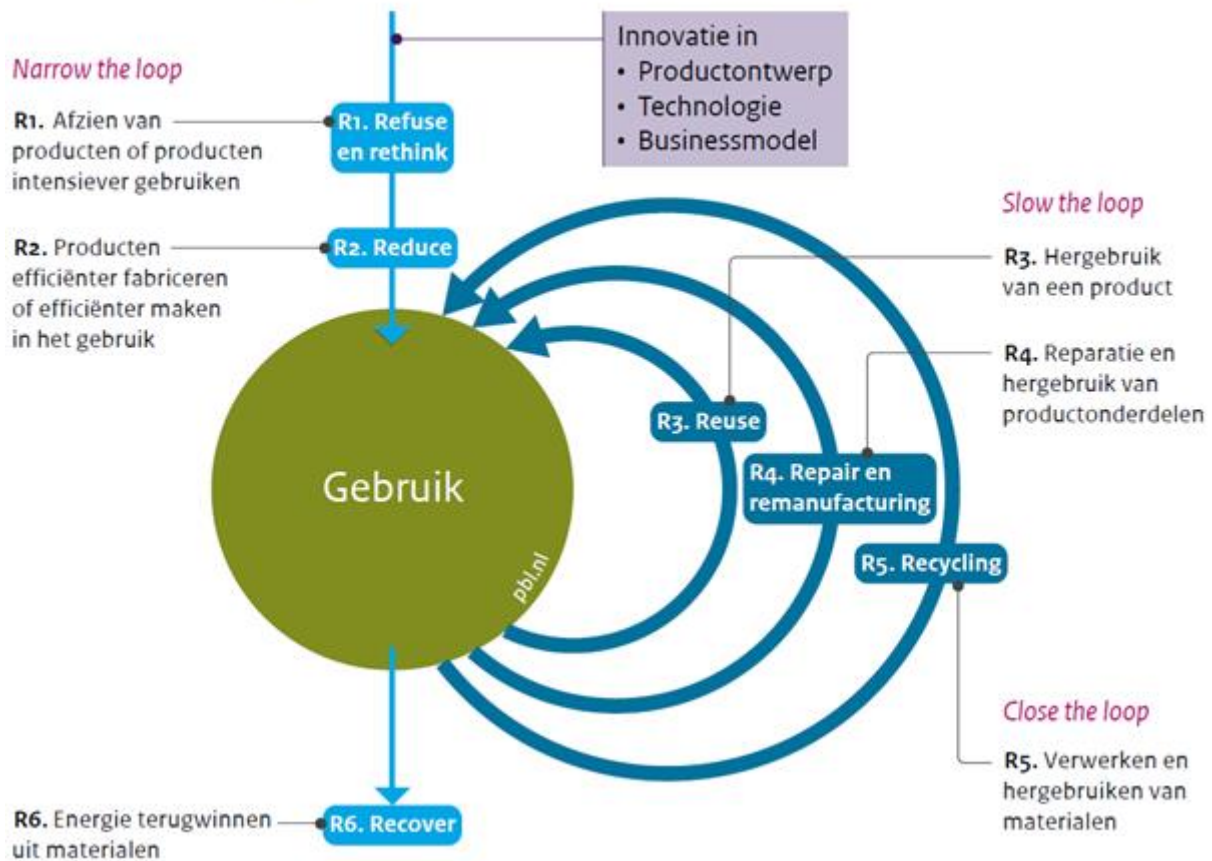
In feite zijn de vier circulariteitsknoppen een vereenvoudigde versie van de R-ladder (zie figuur 4). De R-ladder draagt bij aan het zo efficiënt en duurzaam mogelijk (her)inzetten van grondstoffen. Hoe hoger een strategie op de ladder, hoe meer grondstoffen er worden bespaard. Door als gemeente volgens de circulaire strategieën van de R-ladder te handelen en ze toe te passen kunnen we gericht het verschil maken. Bijvoorbeeld via circulair inkopen, duurzaam afvalbeheer en het hergebruiken van grondstoffen en producten.

De ambitie om in 2050 volledig circulair te zijn is niet eenvoudig om te zetten in meetbare doelen, aangezien de kennis nog volop in ontwikkeling is. Het is pionieren en anticiperen op wat er mogelijk is en wordt. We moeten naar een samenleving waarin de negatieve effecten als gevolg van het grondstoffengebruik zijn geminimaliseerd. Om de stip op de horizon te bereiken hanteert het Opgaveperspectief Circulair Veenendaal ook de ambitie van de totale opgave:

In 2050 is Veenendaal volledige circulair waarbij gemeente, bedrijven, onderwijs en inwoners samenwerken in een gesloten grondstoffenkringloop, afval niet meer bestaat en de levensloop van producten zo lang mogelijk is.

R-ladder met strategieën van circulariteit

Figuur 4: R-ladder met strategieën van circulariteit

Onze doelen

Het hoofddoel is een volledig circulaire economie in Veenendaal in 2050. Daarbij zetten we in op het verminderen van grondstoffengebruik, het inzetten van hernieuwbare en beschikbare grondstoffen, het verlengen van de levensduur van onze producten en een hoogwaardige verwerking van de niet meer te gebruiken goederen en producten. Om het hoofddoel te bereiken zijn er tussendoelen geformuleerd. Nieuwe onvoorziene ontwikkelingen kunnen ervoor zorgen dat de doelstellingen herijkt of bijgesteld moeten worden. Dit vraagt een flexibele houding.

De doelen voor een Circulair Veenendaal zijn:

- 2024**
1. Gemeente Veenendaal stelt (inkoop)beleid vast voor het circulair en maatschappelijk verantwoord opdrachtgeverschap.
  2. Het inkoopproces van de gemeente is zodanig ingericht dat circulariteit de basis is voor onze uitvragen en aanbestedingen. Circulariteit is een basisthema in het voorafgaand aan alle inkooptrajecten op te stellen Ambitieweb.
  3. Voor de bekostiging van de circulaire activiteiten is een financieel model ontwikkeld met als basis de toekomstige materiaalwaarde en het *total cost of ownership*.
  4. Bij renovatie of nieuwbouw van het gemeentelijk en maatschappelijk vastgoed waarbij de gemeente (financieel) betrokken is, wordt gebruik gemaakt van de Bepalingsmethode Milieuprestatie Bouwwerken. De maximale MPG-score is 0,75. Het massapercentage (>30%) van grondstoffen is non-virgin.

5. Voor de aanleg, renovatie, het beheer en onderhoud van de openbare ruimte wordt bij de uitwerking van het maatschappelijk verantwoord inkopen ook de toepassing van de MKI-waarde als kwaliteitscriterium meegenomen in aanbestedingen.
- 2025**
1. In 2025 wordt er per inwoner nog maximaal 100 kilo restafval ingezameld waarvan minimaal 75% van het afval gescheiden wordt ingezameld en minimaal 65% wordt gerecycled.
  2. Bij de renovatie of nieuwbouw van het gemeentelijk en maatschappelijk vastgoed waarbij de gemeente (financieel) betrokken is wordt gebruik gemaakt van de Bepalingsmethode Milieuprestatie Bouwwerken. De maximale MPG-score is 0,70. Het massapercentage (>35%) van grondstoffen is non-virgin.
  3. Voor de aanleg, renovatie, het beheer en onderhoud van de openbare ruimte wordt de MKI-waarde als kwaliteitscriterium bij aanbestedingen volgens de methodiek van de Beste Prijs/kwaliteitverhouding (BPKV) gebruikt. Aanbiedingen met een lage MKI-waarde scoren beter.
  4. Voor het beheer en onderhoud van de openbare inrichting en het gemeentelijk vastgoed is een vaste set met verduurzamingsmaatregelen ontwikkeld die wordt toegepast in de projecten.
- 2030**
1. In 2030 gebruikt Veenendaal 50% minder primaire grondstoffen (mineralen, metalen en fossiel).
  2. In 2025 wordt er per inwoner nog maximaal 90 kilo restafval ingezameld waarvan minimaal 85% van het afval gescheiden wordt ingezameld en minimaal 75% wordt gerecycled.
  3. Bij de renovatie of nieuwbouw van het gemeentelijk en maatschappelijk vastgoed, wordt gebruik gemaakt van de Bepalingsmethode Milieuprestatie Bouwwerken. De maximale MPG-score is 0,30. Het massapercentage (>50%) van grondstoffen is non-virgin.
  4. Voor de aanleg, renovatie, het beheer en onderhoud van de openbare ruimte wordt de MKI-waarde als kwaliteitscriterium bij aanbestedingen volgens de methodiek van de Beste Prijs/kwaliteitverhouding (BPKV) gebruikt. Aanbiedingen met een lage MKI-waarde scoren beter.
  5. Alle nieuwe gebouwen en wegen worden zo gebouwd dat ze langer meegaan en dat het bouwwerk aanpasbaar is naar de behoefte van de gebruiker (adaptief).
  6. Wanneer er noodzakelijkerwijs moet worden gesloopt om vervolgens nieuw te kunnen bouwen wordt 50% van de vrijkomende materialen en onderdelen hergebruikt. Waar dat niet lukt zorgen we voor hoogwaardige recycling.
  7. Nieuwe materialen en producten die door gemeente Veenendaal worden ingekocht zijn biobased of gemaakt uit hernieuwbare grondstoffen.
- 2040**
1. In 2040 gebruikt Veenendaal 75% minder primaire grondstoffen (mineralen, metalen en fossiel).
  2. In 2040 wordt er per inwoner nog maximaal 80 kilo restafval ingezameld waarvan minimaal 90% van het afval gescheiden wordt ingezameld en minimaal 90% wordt gerecycled.
  3. Bij de renovatie of nieuwbouw van het gemeentelijk en maatschappelijk vastgoed waarbij de gemeente (financieel) betrokken is wordt gebruik gemaakt van de Bepalingsmethode Milieuprestatie Bouwwerken. De maximale MPG-score is 0,10. Het massapercentage (>75%) van grondstoffen is non-virgin.

4. Voor de aanleg, renovatie, het beheer en onderhoud van de openbare ruimte wordt de MKI-waarde als kwaliteitscriterium bij aanbestedingen volgens de methodiek van de Beste Prijs/kwaliteitverhouding (BPKV) gebruikt. Aanbiedingen met een lage MKI-waarde scoren beter.
  5. Alle nieuwe gebouwen en wegen worden zo gebouwd dat ze langer meegaan en dat het bouwwerk aanpasbaar is naar de behoefte van de gebruiker (adaptief).
  6. Wanneer er noodzakelijkerwijs moet worden gesloopt om vervolgens nieuw te kunnen bouwen wordt 75% van de vrijkomende materialen en onderdelen hergebruikt. Waar dat niet lukt zorgen we voor hoogwaardige recycling.
- 2050**
1. In 2050 worden zoveel als mogelijk duurzame hernieuwbare grondstoffen gebruikt; producten en grondstoffen worden hergebruikt en er bestaat nauwelijks afval.
  2. In 2050 gebruikt Veenendaal geen of slechts de allernoodzakelijkste hoeveelheid primaire grondstoffen (mineralen, metalen en fossiel).
  3. In 2050 wordt er geen restafval ingezameld, maar grondstoffen. Er wordt 100% gescheiden ingezameld.
  4. Renovatie of nieuwbouw van het gemeentelijk en maatschappelijk vastgoed is 100% circulair. Alle gebruikte grondstoffen zijn hernieuwbaar of biobased.
  5. Aanleg, renovatie, beheer en onderhoud van de openbare ruimte is 100% circulair. Alle gebruikte grondstoffen zijn hernieuwbaar of biobased.
  6. Alle nieuwe gebouwen en wegen gaan langer mee en zijn aanpasbaar naar de behoefte van de gebruiker (adaptief).
  7. Wanneer sloop in uiterste noodzaak nodig blijkt, om vervolgens nieuw te bouwen, wordt 100% van de vrijkomende materialen en onderdelen hergebruikt. Waar dat echt niet lukt zorgen we voor hoogwaardige recycling.

2.3. Circulair Veenendaal biedt kansen

Binnen de duurzaamheidstransitie is circulariteit een belangrijk thema dat fundamentele veranderingen vraagt. Het laten slagen van de transitie vraagt van ons als decentrale overheid om duidelijke keuzes. Zoals het opstellen van meer (en meetbaar) verplichtend beleid, extra financiële middelen voor de uitvoering van projecten, versnelling en opschaling van een team en duidelijke afspraken met alle betrokken partijen. Daarnaast ligt er een belangrijke taak voor de Rijksoverheid om meer verplichtend (en consequent) beleid op te stellen, financiële middelen beschikbaar te maken en in te zetten op regulerende instrumenten zoals normering.

Tegelijkertijd biedt deze transitie ons ongekende kansen. Circulair denken betekent financiële, strategische en ook sociale voordelen. Denk aan een gezond milieu, duurzaam en sociaal omgaan met elkaar en het inzetten van hernieuwbare energie. Kortom: een Circulair Veenendaal betekent de knop omzetten in ons denken zodat kansen ontstaan!

Financiële en strategische kansen

In onze huidige (lineaire) economie hebben producten nauwelijks een restwaarde en vaak kost het geld om ervan af te komen. Circulaire economie biedt grote kansen:

- Doordat grondstoffen schaarser worden, stijgen productiekosten. Het hergebruiken van materialen en producten (*urban mining*) zorgt voor besparing.
- Hergebruik en recycling maakt ons minder afhankelijk van landen buiten Nederland, want de hoeveelheid nieuwe materialen die we nodig hebben neemt drastisch af.
- Door hergebruik behouden producten en materialen hun waarde. Hierdoor ontstaat financiële ruimte en worden hogere investeringskosten gedekt.

- Urban mining leidt voor Veense bedrijven tot nieuwe producten, andere doelgroepen, andere businessmodellen, meer arbeidsplaatsen, betere interactie en onderhandelingsposities ten opzichte van ketenpartijen en een lagere afhankelijkheid van toeleveranciers.

Sociale kansen en een leefbaar Veenendaal

Om als Veenendaal in 2050 een circulaire stad te zijn, moeten inwoners, bedrijven, scholen, maatschappelijke instellingen, de gemeente en andere overheden samen aan de slag. Naast de eerder genoemde kansen biedt dit nog meer voordelen:

- (Zo veel mogelijk lokaal) hergebruik van waardevolle materialen en grondstoffen, biedt lokale werkgelegenheid en consumptie. Het kan zelfs de lokale werkgelegenheid verder doen ontwikkelen, omdat er meer lokale bedrijven ontstaan en er nieuwe banen beschikbaar komen.
- Het recyclen van producten biedt betekenisvol werk dat mensen extra motiveert. Bij werkzaamheden in de circulaire economie is de kans op uitval minder groot.
- Een grotere lokale betrokkenheid en focus draagt bij aan een positieve lokale cultuur. Dit kan zorgen voor meer sociale cohesie in een buurt en het stimuleert vrijwilligerswerk. Hierdoor voelen mensen zich meer met elkaar verbonden en verbetert de sociale cohesie²
- Er ontstaat meer sociale cohesie in een buurt doordat bewoners meer gaan samenwerken. Denk aan het lenen van producten van elkaar (bijvoorbeeld een deelauto), het werken met ruilconstructies en door elkaar weer meer te helpen.

Gemeente Veenendaal als positief voorbeeld

Gemeente Veenendaal zet zich in om bij te dragen aan een duurzaam en doeltreffend gebruik van beschikbare grondstoffen. Veenendaal wil hierin het goede voorbeeld geven. Dit doen we onder andere door noodzakelijke nieuwe objecten circulair te (ver)bouwen. Maar ook door onze bestaande vastgoedportefeuille CO₂-neutraal en geschikt te maken om naar de principes van circulariteit te gebruiken en te onderhouden.

Veenendaal wil zichzelf als beeldmerk voor duurzaamheid profileren. Dit is goed voor de bekendheid van Veenendaal (als duurzame stad) en ook voor de lokale economie. Ondernemers willen namelijk graag hun bedrijf vestigen in een stad die goed bekendstaat en duurzaam is. De goede naamsbekendheid van Veenendaal versterkt nog meer wanneer we als gemeente voorop lopen in de transitie naar een duurzame stad.

Gemeente Veenendaal als positief voorbeeld betekent ook dat we innovatieve oplossingen van bedrijven serieus een kans geven en actief hierover communiceren. We zorgen ervoor dat het onderwerp circulaire economie een plek krijgt in het Veense onderwijs. Uiteraard zijn ook de thema's draagvlak en betaalbaarheid heel belangrijk. Samen met inwoners en bedrijven werken we aan een circulaire stad.

2.4. Wat is onze aanpak?

De weg naar een circulair Veenendaal is breed. We kiezen er daarom voor om ons de komende jaren te richten op afval is grondstof, circulaire bedrijven en de circulaire gemeente. Onmisbaar in de realisatie is bewustwording over wat nodig is om onze economie circulair te maken en samenwerking tussen inwoners, bedrijfsleven, maatschappelijke instellingen en gemeente.

---

² De mens als sleutel tot de circulaire economie; Het Groene Brein, 2021

2.4.1. Afval = grondstof

Eén van de doelen binnen een circulaire economie is dat afval niet meer bestaat. Er zijn alleen nog grondstoffen die blijvend hun waarde behouden. Deze ambitie kent veel uitdagingen en wat betreft het huishoudelijk afval zijn we hier al druk mee bezig.

Afvalinzameling is al heel lang meer dan alleen het verzamelen van afval. Het richt zich namelijk ook op het voorkomen van afval en het scheiden om afvalstoffen weer als bruikbare grondstoffen in te zetten (upcyclen). De weg naar het 'inzamelen van grondstoffen in plaats van afval' vraagt nog grote en lastige stappen. Onder andere op het gebied van preventie: het voorkomen dat afval ontstaat. Hier ligt een belangrijke taak voor de producent, maar ook voor de consument, de inwoners en bedrijven in Veenendaal.

Het beleid rond afval richt zich vanuit de wettelijke taak van de gemeente voornamelijk op de huishoudens. De aanpak om in 2050 afvalloos te zijn, is vastgelegd in het Afvalbeleidsplan huishoudelijk afval 2022-2025 'Circulariteit in Veenendaal Zero waste in 2050'. Elke vier jaar, voor het eerst in 2026, worden het uitvoeringsbeleid en de aanpak bijgesteld om de doelen voor 2050 te halen.

Bedrijven hebben, binnen de kaders van de wetgeving, de regie om (toekomstige) grondstoffen die vrijkomen te verwerken. Gemeente en bedrijven moeten met elkaar in gesprek om onder andere de mogelijkheden van afvalscheiding en het opzetten van een regionale marktplaats te onderzoeken en uit te werken.

Tegengaan van voedselverspilling

Een onderdeel dat onlosmakelijk verbonden is met een afvalloze samenleving is het tegengaan van voedselverspilling. Per persoon kunnen we tot 34 kilo per jaar aan eten en 46 liter drinken besparen (bron: Rijksoverheid: iedereen doet wat.nl). Dit is niet alleen goed voor het milieu, maar ook goed voor de portemonnee. Het daadwerkelijk doen is echter nog niet bij veel mensen doorgedrongen en daarom gaat ook aandacht uit naar het tegengaan van voedselverspilling.

2.4.2. Circulaire bedrijven

De transitie naar een circulaire economie is, zoals gezegd, onder andere een samenwerking tussen Gemeente Veenendaal (als facilitator) en het lokale bedrijfsleven. Doelen van deze samenwerking zijn kennis delen, goede voorbeelden navolgen en bestaande netwerken verder uitbouwen. Maar samenwerken betekent ook afspraken maken, verkennen en stappen zetten om nieuwe technieken in te zetten en nieuwe allianties aan te gaan.

Er lopen gelukkig al veel initiatieven. Er is een goede samenwerking tussen de gemeente en de commissie Duurzaam Ondernemen van de Bedrijvenkring Ondernemend Veenendaal en Veenendaal4fair. Met de Bedrijvenkring Ondernemend Veenendaal is een 'Green Deal' gesloten en met Veenendaal4fair organiseren we samen de week van duurzaam Veenendaal. Wij zijn betrokken bij Living Lab regio Foodvalley Circulair, Cirkelstad Veenendaal, Cirkelstad regio Utrecht, BouwCirculair en zijn partners in 'De Circulaire Weg'. Vanuit onze faciliterende rol willen we hier meer aandacht aan besteden en deze contacten verder uitbouwen.

Voor de bedrijfstak Bouwen willen we in de samenwerking verder gaan dan faciliteren. De bouw verbruikt op dit moment maar liefst 40% van de beschikbare energie en 50% van alle grondstoffen. Door de wijze waarop wordt gebouwd, komt er veel materiaal vrij wat als waardeloos ongebruikt blijft en 40% van onze afvalberg vormt. Als partner en facilitator gaan we met bedrijven in gesprek

over de route naar 2050. We faciliteren bedrijven en versterken de samenwerking in de regio Foodvalley en met de provincie(s). Veenendaal heeft inmiddels het Convenant Duurzame Woningbouw van provincie Utrecht ondertekend. Voor de beoordeling van nieuwe ontwikkelingen maken we onder andere gebruik van het Puntensysteem Omgevingsvisie Veenendaal.

Hoewel er al mooie voorbeelden zijn, is een fundamentele verandering bij alle ketenpartners (zoals opdrachtgevers, architecten, slopers, bouwers, financiers en toeleverende industrie) noodzakelijk. Als opdrachtgever moeten we circulair inkopen en bij aanbestedingen gunnen op de mate van circulariteit. De inzet van het Ambitiweb is hier een goede eerste stap in. Maar er moet meer gebeuren om te zorgen dat de knop in het denken en handelen wordt omgezet. Denk aan het op de voet volgen van de ontwikkelingen en waar mogelijk en nodig regelgeving inzetten om de circulaire doelen te bereiken. Belangrijke projecten zijn bijvoorbeeld de nieuw te bouwen IKC's en het grote project Spoorzone.

2.4.3. Circulaire Gemeente

Het actief uitdragen van de 'circulaire boodschap' naar burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties, vraagt van gemeente Veenendaal om zelf het goede voorbeeld te geven. We moeten in de gehele bedrijfsvoering kiezen voor een werkwijze die past bij een circulaire gemeente.

De aansluiting bij het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen geeft invulling aan het verduurzamen en het circulair maken van onze bedrijfsvoering. Objecten en gebieden worden niet zomaar circulair. Het vraagt om een andere kijk op het proces en om een andere benadering. De focus ligt niet meer op de korte termijn en de laagste prijs, maar op de lange termijn en het behouden van waarde. En op een hoogwaardige herbruikbaarheid van materialen en het beperken van de klimaat- en milieueffecten.

Het inrichten van een circulaire economie vraagt om veranderingen in de gehele keten. Dit kan op gespannen voet staan met de huidige wijze van werken. Een aantal voorbeelden:

- Waar nu misschien gekozen wordt voor het bouwen van een nieuwe accommodatie, kijken we vanuit het circulaire gedachtegoed naar de mogelijkheden van renovatie of het aanpassen van een bestaand object.
- Ontwerpprocessen die met een ander perspectief, namelijk vanuit de beschikbare grondstoffen, worden aangepakt. Het 'waardebehoud' van de grondstoffen, materialen en producten wordt leidend.
- Vanuit een circulaire economie vragen noodzakelijke innovaties en/of samenwerkingsoplossingen om meer functionele in plaats van technische producten.
- Financieel gezien verschuiven we van een lineaire naar een circulaire benadering. Denk aan het 'product-als-dienst'.
- Afwegingen op investeringsniveau naar het Total Cost of Ownership (TCO), omdat circulair inkopen meer is dan investeren alleen.

Het Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeverschap helpt ons hierbij en is een belangrijk middel om de circulaire doelstellingen in Veenendaal te realiseren. Daarnaast moeten we een passend financieel model binnen de eigen organisatie ontwikkelen waarmee we op basis van Total Cost of Ownership kunnen inkopen en financieren.

Gemeente Veenendaal heeft een grote bouw- en vooral beheerportefeuille. Hierin is veel circulaire winst te halen. Het is belangrijk dat we ons realiseren dat de voorbeeldrol die we als gemeente

hebben per direct start. Immers, als we in 2050 100% circulair willen zijn, dienen we de gebouwen die we nu ontwikkelen al vanuit die gedachte te bouwen. We bepalen tenslotte met onze besluitvorming van vandaag of de doelstellingen in 2050 behaald zijn. De transitie naar een 100% circulaire economie binnen 27 jaar is zeer ambitieus en mogen we niet onderschatten. Hoe eerder we starten hoe beter.

3. De transitie naar een Energieneutraal Veenendaal

Hoe ziet Nederland eruit in 2050? We hebben een grotendeels decentraal en volledig duurzaam energiesysteem. In plaats van in grote energiecentrales wordt energie zo veel mogelijk opgewekt waar het ook gebruikt wordt: zonne-energie op het dak van woningen en bedrijven, warmte uit de aarde, water of lucht. Energie is daarmee onderdeel van het straatbeeld: we zien solar carports, energiecentrales in wijken en mogelijk ook buurtbatterijen. De duurzaamheid zit hierbij niet alleen in CO₂-vrij. Een robuust en (deels) lokaal energiesysteem zorgt ook voor een duurzame economie mét positieve sociale effecten: bedrijven en inwoners zijn zelf eigenaar van dit systeem. (Uit het Programmaplan Energieneutraal Veenendaal)

Een groot deel van de huidige CO₂-uitstoot komt door energieopwekking uit fossiele bronnen: elektriciteit, verwarming op aardgas en rijden op benzine en diesel. We zitten in een transitie naar een duurzaam energiesysteem zonder CO₂-uitstoot. Daarbij is besparing altijd de eerste stap: zuinigere apparaten en verlichting, isoleren en minder reizen. De energie (en mobiliteit) die we dan nog wel nodig hebben, wekken we zoveel mogelijk lokaal duurzaam op. We gaan onze huizen en gebouwen verwarmen met diverse alternatieven voor aardgas en we pakken vaker de fiets of trein en rijden elektrisch.

3.1. Wat is een Energieneutraal Veenendaal?

Steeds meer mensen zijn zich bewust van de urgentie van werken aan klimaatbeleid en de energietransitie. Mede aangewakkerd door de hoge energieprijzen willen steeds meer mensen concrete stappen zetten om hun huizen energieneutraal te maken. Dit kan bijvoorbeeld door (beter) isoleren, zonnepanelen plaatsen of zelfs overschakelen naar aardgasvrij verwarmen. Ook het bedrijfsleven is hier volop mee bezig.

Het is de taak van de gemeente om deze overschakeling naar energieneutrale woningen en bedrijfspanden zo goed mogelijk te faciliteren, te ondersteunen én de beweging verder te laten groeien. En uiteraard ook om te zorgen dat iedereen mee kan doen, ook mensen die zelf niet of minder kunnen investeren.

3.2. Ambitie en doelen: waar willen we naartoe met Energieneutraal Veenendaal?

In Veenendaal is in 2017 besloten om actief te werken aan een energieneutraal Veenendaal. Als gemeente streven we namelijk naar een gezonde, duurzame en veilige omgeving met een hoge kwaliteit van leven. Dit vinden we zo belangrijk, dat er een programma voor is opgesteld: Energieneutraal Veenendaal (in) 2050.

Onze ambitie

Het programmaplan Energieneutraal Veenendaal (2022-2025) vormt voor inwoners, ondernemers en gemeente de concrete uitwerking van de deelvisies van de energie-ambities, zoals de RES en de Transitievisie Warmte en laadvisie. We volgen bij de uitvoering van dit plan de kaders van dit Opgaveperspectief. Deze kaders worden verwerkt in de geactualiseerde Omgevingsvisie. Ze zorgen ervoor dat het Omgevingsplan de mogelijkheid biedt om de energietransitie volgens de wensen van onze gemeente mogelijk te maken. De ambitie van Energieneutraal Veenendaal is:

We wekken net zo veel duurzame energie op als we verbruiken, omdat we streven naar een gezonde, duurzame en veilige omgeving met een hoge kwaliteit van leven. Dit kan alleen als we ons energieverbruik verduurzamen en onze CO₂-uitstoot beperken en uiteindelijk helemaal tot nul terugbrengen.

Om de ambitie waar te maken moet er een evenwicht ontstaan tussen vraag en aanbod van (duurzame) energie in het totale energiegebruik van Veenendaal. Om dit te bereiken moet het energieverbruik van inwoners, bedrijven en gemeentelijke instellingen worden beperkt, waarbij de energie die dan nog nodig is duurzaam wordt opgewekt.

Onze doelen

De ambitie voor een Energieneutraal Veenendaal komt voort uit het Landelijk Klimaatbeleid. De nationale klimaatdoelen zijn vastgelegd in een Klimaatwet waarin de doelstellingen van het klimaatbeleid voor 2030 en 2050 wettelijk zijn verankerd. Samen met de in 2023 afgekondigde extra maatregelen zijn deze doelstellingen:

- Nederland dient in 2050 de uitstoot van broeikasgassen met 95% te reduceren t.o.v. 1990;
- Voor 2030 is een tussentijds doel gesteld van 55%-60% broeikasgasreductie;
- Voor 2050 is, eveneens als doel, opgenomen dat de elektriciteitsproductie 100% CO₂-neutraal is.

Het einddoel is een energieneutraal en vrijwel fossielvrij Nederland in 2050. Voor Veenendaal zijn in 2022 al een heel aantal doelen vastgesteld.

Doelen voor een Energieneutraal Veenendaal:

2025	1. 10% richting energieneutraal met een energiebesparing van 10% ten opzichte van 2014. 2. Een reductie van het aardgasgebruik van 10% ten opzichte van 2019. 3. 10% van het totale energieverbruik is duurzaam opgewekt.
2030	1. 20% richting energieneutraal met een energiebesparing van 20% ten opzichte van 2014. 2. Een reductie van het aardgasgebruik van 20% ten opzichte van 2019. 3. 27% van het totale energieverbruik is duurzaam opgewekt.
2040	1. 60% richting energieneutraal en een reductie van 80% CO₂ ten opzichte van nu. 2. Een reductie van het aardgasgebruik van 80% ten opzichte van 2019. 3. 65% van het totale energieverbruik is duurzaam opgewekt
2050	1. 100% energieneutraal en een CO₂ reductie van minimaal 95% behaald ten opzichte van nu 2. Een reductie van het aardgasgebruik van 100% ten opzichte van 2019. 3. 100% van het totale energieverbruik is duurzaam opgewekt.

De in 2022 vastgestelde doelstellingen worden bij het opstellen van een plan voor de volgende programmaperiode herijkt. Hierbij wordt er nog meer aansluiting gezocht bij de landelijk geformuleerde reductiedoelstellingen voor broeikasgassen, reductie van het aardgasgebruik en het aandeel hernieuwbare energie.

3.3. Energieneutraal Veenendaal biedt kansen

Een energieneutraal Veenendaal vraagt veel inzet van iedereen, want de ambities zijn hoog. Tegelijkertijd biedt het ook veel kansen, zowel voor inwoners, als voor bedrijven en onszelf als gemeente. Het besparen op energie in zijn totaliteit, alsook het inzetten op aardgasreductie, betekent voor iedereen lagere kosten. Dit is een welkome besparing met het oog op de hoge energieprijzen.

Inzet van alternatieve energiebronnen

Energieneutraliteit betekent ook de inzet van alternatieve energiebronnen, zoals de zon en het installeren van ledlampen en warmtepompen. Door nieuwe woningen energieneutraal te bouwen en bestaande woningen beter te isoleren, neemt het wooncomfort en daarmee het woongeluk toe. Kanttekening is dat dit in de aanschaf veel geld kost, al wordt dit tijdens het gebruik veelal terugverdiend door de lagere energierekening. Daarnaast zijn er veel subsidieregelingen die de investering voor isolatiemaatregelen en de inzet van alternatieve energiebronnen drukken. Steeds vaker kunnen huishoudens met een lager inkomen meer subsidie krijgen dan huishoudens met hogere inkomens. Hierdoor wordt het verbeteren en energieneutraal maken van de woning ook haalbaar en betaalbaar voor mensen met lage(re) inkomens.

Mobiliteitstransitie

Minder CO₂ uitstoten kan door minder gebruik te maken van de auto en in plaats daarvan te kiezen voor de fiets, lopen of het OV. Naast een gezonder milieu betekent dit ook kostenbesparingen op brandstof, aanschaf- en onderhoudskosten én het leidt tot een betere mobiliteit in de stad. Als er minder auto's rijden verbetert de doorstroming op kruispunten en wegen en zijn er op termijn zelfs minder wegen nodig. Hierdoor kan asfalt worden vervangen door groen en ontstaat er een win-win situatie voor iedereen. Veenendaal wordt schoner, groener, mooier en beter bereikbaar.

Om dit voor elkaar te krijgen en mensen te stimuleren om voor de fiets, een deelauto of het OV te kiezen, is er een mobiliteitstransitie nodig. Het Omgevingsprogramma Integrale Mobiliteit geeft daar invulling aan voor de gemeente Veenendaal. In de mobiliteitstransitie trekken we gezamenlijk op met de regio midden-Nederland via het Regionaal Mobiliteitsprogramma.

Energieneutraal zorgt voor een grotere werkgelegenheid in Veenendaal

De realisatie van een Energieneutraal Veenendaal vraagt om veel 'handjes'. Het betekent een goede werkgelegenheid. Werklozen kunnen (na eventuele omscholing) weer aan de slag waardoor Veenendaal economisch ook groeit en de sociale inclusie verhoogt.

3.4. Wat is onze aanpak?

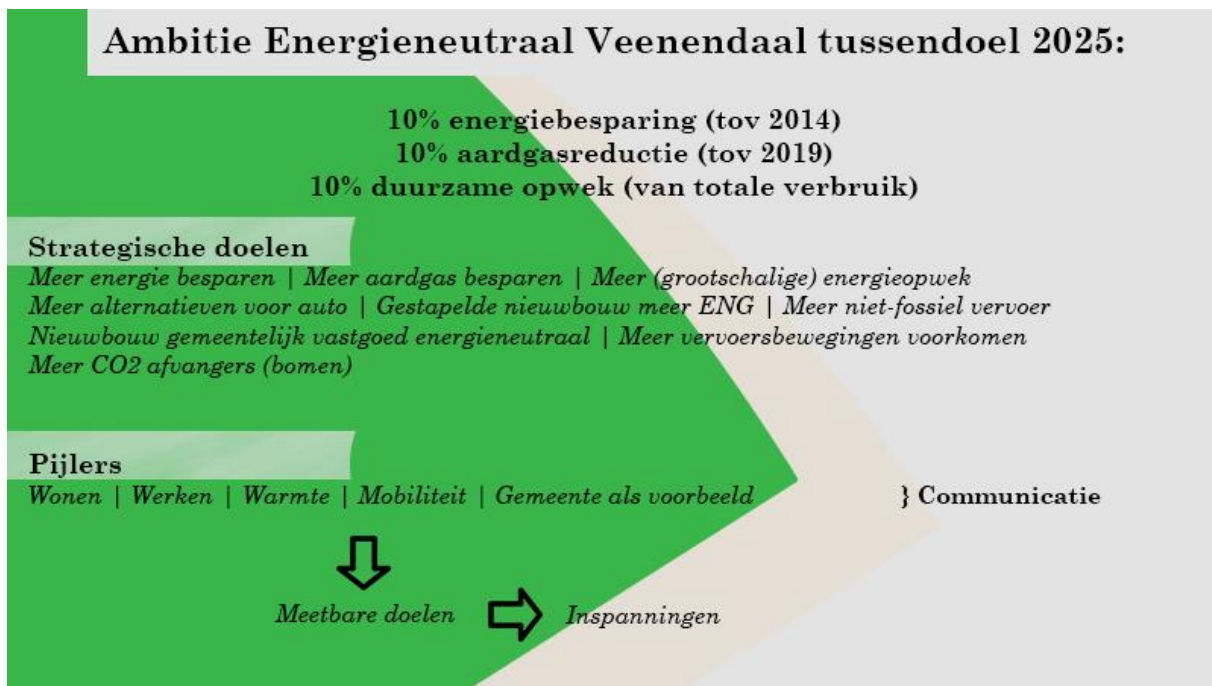
Om de landelijke doelstellingen voor de energietransitie te behalen, is er in Veenendaal gekozen voor een programmatische aanpak. Er wordt gewerkt met programmaperiodes van vier jaar om die grote stip op de horizon (energieneutraal in 2050) op te knippen in haalbare doelen voor de korte termijn. Momenteel wordt het programmaplan ENV 2022-2025 uitgevoerd. Het doel voor deze termijn is 10% energiebesparing ten opzichte van 2014, 10% aardgasreductie ten opzichte van 2019 en 10% duurzame opwek. De aanpak is weergegeven in figuur 5.

We zien nu al dat de transitie naar een Energieneutraal Veenendaal steeds meer een autonome ontwikkeling wordt, waarbij we als gemeente vooral moeten zorgen dat al onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties meekomen. We blijven ons richten op innovatie om de verdere versnelling mogelijk te maken die nodig is om in 2050 energieneutraal te zijn.

De Effectenmonitor van juni 2023 laat zien dat we op koers liggen om de gestelde doelen in 2025 te halen. Tegelijkertijd laten actuele ontwikkelingen zien dat we alert en flexibel moeten zijn, omdat er voortdurend nieuwe hobbels op de weg komen. Op dit moment zijn dat met name:

- Netcongestie
- Energiearmoede
- Krappe arbeidsmarkt
- Veranderende wet- en regelgeving (o.a. wet collectieve warmtevoorziening)

Figuur 5: De doelenboom waarin de aanpak van ENV is vertaald

3.4.1. Netcongestie

De werkgroep Netcongestie intensiveert de samenwerking met netbeheerders, faciliteert projecten voor energiecollectieven op bedrijventerreinen en speelt in op actuele ontwikkelingen. In de regio Foodvalley werken we mee aan een schets van het energiesysteem van de toekomst; de basis voor de provinciale Meerjarenprogramma's Infrastructuur Energie en Klimaat van Utrecht en Gelderland. Omdat de krapte op het elektriciteitsnet toeneemt, moeten prioriteiten worden gesteld bij de keuzes van energievragende projecten en ontwikkelingen. Zo gaat het energiesysteem steeds meer een sturend principe worden in de ruimtelijke ontwikkeling. Daarnaast heeft de krapte op het elektriciteitsnet invloed op de keuzes die we maken in de warmtetransitie: collectieve voorzieningen vragen vaak minder elektriciteit dan individuele oplossingen. Tenslotte kunnen warmtenetten ook nog een rol spelen in de balans op het elektriciteitsnet.

3.4.2. Energiearmoede

In de bestrijding van energiearmoede werken we samen met maatschappelijke partners en het Sociaal Domein. Inzet is om bij energiebesparing extra te focussen op kwetsbare doelgroepen. Met de lokale aanpak van het Nationaal Isolatieprogramma krijgt dat de komende jaren een structureler karakter. Deze subsidieregeling gaat een enorme impuls geven om slecht geïsoleerde woningen aan te pakken. De kunst wordt om dan meteen natuurinclusief en zoveel mogelijk circulair te isoleren, zodat we de Opgave Duurzaam Veenendaal in de volle breedte dienen.

3.4.3. Krappe arbeidsmarkt

We komen handen tekort! Met de groeiende vraag naar verduurzaming van woningen en bedrijven, lopen we ook steeds vaker tegen de grenzen van de uitvoeringscapaciteit aan. We zien bijvoorbeeld dat netbeheerders, mede door gebrek aan technici, lang nodig hebben om netverzwaring uit te voeren. Maar ook in de Veense wijken, waar mensen soms lang moeten wachten op isolatie of plaatsing van hun warmtepomp of zonnepanelen. Het programma ENV verkent met de collega's van Werk & Inkomen, het Human Capital programma van de regio Food Valley, de onderwijssector en het bedrijfsleven wat er nodig is om hier verandering in te brengen.

3.4.4. Veranderende wet- en regelgeving

Het Rijk werkt aan de energietransitie door middel van diverse programma's, zoals het Nationaal Programma RES, het Programma Versnelling Verduurzaming Gebouwde Omgeving en het Nationaal Isolatieprogramma. Als gemeente volgen we nauwkeurig wat er vanuit deze landelijke programma's wordt ontwikkeld, zodat we hier lokaal op kunnen aanhaken. Vanuit het Nationaal isolatieprogramma zetten we bijvoorbeeld in Veenendaal in op het aanpakken van circa 5500 slecht geïsoleerde woningen.

Daarnaast wordt door het Rijk aan wetten gewerkt die ons als gemeente meer ruimte geven om de nodige stappen te zetten. Denk aan het kunnen vaststellen van een einddatum voor het gebruik van aardgas in een woonwijk. Het moment van vaststelling van deze wetten is helaas onzeker. Op dit moment is het volgende bekend:

- Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie – wetvoorstel ingediend: juni 2023
- Warmtewet (Wcw) – begin 2025
- Energiewet – wetvoorstel ingediend: juni 2023
- Omgevingswet – in werking per 1 januari 2024

De aankondiging van de wet collectieve warmtevoorziening waarin een wettelijk publiek aandeel van ten minste 51% in warmtenetten is voorzien, vraagt een stevige regierol om de uitvoering van de Transitievisie Warmte te borgen. Hiervoor is de pijler Warmte aan het programma toegevoegd. In deze Transitievisie is via Buurtuitvoeringsplannen aangegeven wanneer welke buurt met welke techniek aardgasvrij kan worden

4. De transitie naar een Klimaatbestendig Veenendaal

‘it moet oars!’ Met deze woorden nam de bekende weerman Gerrit Hiemstra eind mei 2023 het rigoureuze besluit om te stoppen als weerman voor de NOS. Hij wil zich volledig gaan richten op het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen. *‘Tot nu toe heb ik vooral veel verteld en gesproken over klimaatverandering,’* verklaart de weerman op de website van de NOS, *‘maar nu wil ik er ook echt iets aan gaan doen!’* Een krachtige beslissing van Hiemstra om daadwerkelijk wat te gaan doen voor het verbeteren van ons klimaat. (ND 22-05-2023)

Anno 2024 is een bericht over een gesneuveld warmterecord of een code geel of rood van het KNMI eigenlijk geen nieuwsitem meer. We zuchten hooguit een keer en stappen eerder in de auto om voor de verwachte files thuis te zijn. De snelle stroom met weerberichten die afwijkend zijn van het ‘normaal’ is echter kenmerkend voor de veranderingen die zich in ons klimaat voordoen. De oorzaak is duidelijk. Er is wetenschappelijk bewezen dat klimaatverandering wordt veroorzaakt door menselijk handelen op het gebied van industrialisatie, grootschalige landbouw, verstedelijking en tenslotte onze eigen consumptiepatronen³.

Klimaatverandering

Door klimaatverandering neemt de kans op wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen toe. Dat levert risico's op voor de economie, gezondheid en veiligheid. Het is van groot belang dat Nederland zich aanpast aan deze veranderingen. Dat kan onder meer door het klimaatbestendig en water-robuust inrichten van onze bebouwde en landelijke gebieden. Het Rijk heeft de uitvoering hiervan vastgelegd in het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie.

Ook in Veenendaal merken we de gevolgen van de klimaatverandering. Zo is er regelmatig wateroverlast op straat en in tuinen na een heftige regenbui. En een groot aantal bomen moet worden vervangen, doordat ze aangetast zijn door ziektes en infecties en/of ze overleefden de droogte van de afgelopen jaren niet.

Schadeverwachting

We kunnen de problemen die ontstaan door klimaatverandering niet negeren. Daarom is ook op dit gebied een transitie nodig. Gericht klimaatbeleid en actieplannen waarmee we de gevolgen van klimaatverandering zoveel mogelijk beperken en gezondheidsrisico's en veiligheidsrisico's voor de inwoners van Veenendaal minimaliseren. Wanneer we dit nalaten is de schadeverwachting voor Veenendaal bij gematigde klimaatverandering gemiddeld € 65,00 per inwoner per jaar⁴. Bij extreme klimaatverandering is dit gemiddeld € 115,00 per inwoner per jaar. Voor Veenendaal betekent dit een jaarlijkse schadepost van € 4.000.000,- tot € 7.000.000,-.

Regionaal Manifest Ruimtelijke Adaptatie

Al in 2017 hebben we samen met partners in het werkgebied van het Waterschap Vallei en Veluwe het Regionaal Manifest Ruimtelijke Adaptatie ondertekend. We nemen de gezamenlijke verantwoordelijkheid te komen tot een klimaatbestendige Regio Vallei en Veluwe in 2050. Vanuit het Manifest ontstond in 2017 een Regionaal Adaptatie Plan (RAP). Inmiddels is het RAP 2021-2027 in uitvoering. Hierin onderscheiden we de thema's: Prettig wonen en werken, Aangenaam recreëren, Basisfuncties veiligstellen en Natuurlijke bodem- en watersystemen. Vanuit de thema's zijn speerpunten bepaald die we regionaal delen en lokaal uitvoeren.

³ Zie de IPCC-rapporten vanaf 2001.

⁴ Sweco rapport: Naar een kosteneffectieve aanpak van klimaatadaptatie in Nederland

Water en bodem

Op 25 november 2022 heeft het kabinet in een Kamerbrief aangekondigd dat we bij de inrichting van Nederland meer rekening moeten houden met water en bodem. Daarom zijn er diverse structurerende keuzes gemaakt waarmee provincies samen met alle betrokken partijen een gebiedsgerichte aanpak kunnen opstellen:

- We bouwen niet meer op plaatsen die we later nodig hebben voor berging en afvoer van water.
- Er komen afspraken om de bodem minder te bedekken, bijvoorbeeld door minder stenen in de stad. Minder bodemafdekking zorgt voor een gezondere bodem, betere omgang met hitte en minder wateroverlast.
- We gaan zuiniger met water om.

Maatlat Groene Klimaatadaptieve Gebouwde Omgeving

In 2023 heeft de Rijksoverheid de Maatlat Groene Klimaatadaptieve Gebouwde Omgeving uitgegeven. De ontwikkeling van deze landelijke maatlat is een belangrijke stap op weg naar een groen en klimaatbestendig Nederland. De urgentie komt voort uit de doorgaande klimaatverandering, de achteruitgang van de biodiversiteit in het bebouwd gebied, de woningbouwopgave van 1.000.000 woningen in de komende tien jaar en discussies rondom verstedelijking en verstening van het landschap. We bouwen nu voor de toekomst en aanpassing aan het veranderende klimaat is noodzakelijk.

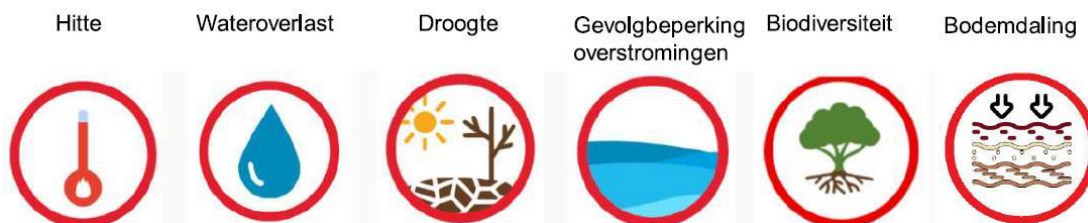
Het raadsakkoord 2022-2026 benoemt onder het thema Openbare ruimte en groen de ambitie de openbare ruimte klimaatbestendig te maken. Ook de Omgevingsvisie Veenendaal 2030 en de provinciale Omgevingsvisie benadrukken het belang van een klimaatbestendige leefomgeving.

4.1. Wat is een Klimaatbestendig Veenendaal?

Veenendaal wil klimaatbestendig zijn, zodat we de gevolgen van de klimaatverandering nu en in de toekomst tot een minimum beperken. Klimaatbestendig bouwen zorgt voor een groenere, gezondere en veiligere leefomgeving. Helaas zijn er geen garanties dat we schade of overlast door extreem weer kunnen voorkomen.

Een Klimaatbestendig Veenendaal houdt bij (her)ontwikkelingen rekening met het water, de bodem (water- en bodemsturend) en het veranderende klimaat. Dat doen we door bij het (her)inrichten van de nieuwe leefomgeving (onder andere de realisatie van woningbouw), de Maatlat Groene Klimaatadaptieve Gebouwde Omgeving toe te passen. De zes thema's voor een groene, klimaatadaptieve gebouwde omgeving zijn afgebeeld in figuur 6.

Figuur 6: De 6 thema's voor een groen klimaatadaptieve gebouwde omgeving

4.2. Ambitie en doelen: waar willen we naartoe met Klimaatbestendig Veenendaal?

Om in 2050 een klimaatbestendige stad te zijn moeten we ons oriënteren op wat nodig is om de gevolgen van het klimaat tot een minimum te beperken. De afgelopen jaren hebben we ons vooral

gericht op de zorg om wateroverlast te voorkomen. In de komende jaren richten we ons ook op het beperken van de overlast door hitte en droogte en het bevorderen van de biodiversiteit bij het vergroenen van de leefomgeving.

Wanneer we verder invulling geven aan het inrichten van een klimaatbestendige leefomgeving, staat de veiligheid en de leefbaarheid voorop. De keuzes en activiteiten zijn gekoppeld aan drie inhoudelijke doelen:

1. Het creëren van een koele en aangename leefomgeving;
2. Een robuust bodem- en watersysteem;
3. Een veilige stad die kan omgaan met extreme weersituaties.

4.2.1. Onze ambitie

Naast de regionale adaptatiestrategie waar Veenendaal aan bijdraagt, zijn er ook diverse interne klimaatbijeenkomsten gehouden en is er in 2019 een eerste stresstest uitgevoerd. De klimaatstresstest van 2023 maakte kwetsbaarheden inzichtelijk. De ambitie voor Klimaatbestendig Veenendaal is:

Veenendaal is in 2050 klimaatbestendig. Dit betekent dat het voor iedereen gezond en prettig wonen en werken is in onze veilige en groene stad.

4.2.2. Onze doelen

Om de ambitie te bereiken groeien we planmatig naar een klimaatbestendige leefomgeving. We gaan aan de slag voor zowel nieuwe (bouw)locaties als voor het huidige beheergebied. Nieuwe (bouw)locaties en/of uitleggebieden worden voor een gebruiksduur van meer dan 40 jaar aangelegd. We passen vanaf vandaag de kaders en normen toe zoals die voor 2050 zijn geformuleerd.

De doelen voor een klimaatbestendig en dus een gezond, duurzaam en veilig Veenendaal sluiten vanzelfsprekend zoveel mogelijk aan op de landelijke en provinciale doelen en richtlijnen, waarbij we tegelijk rekening houden met de lokale omstandigheden en ruimte voor maatwerk, innovatieve en slimme oplossingen.

De uitkomsten van de klimaatstresstest en daarmee het inzicht in de mate waarin maatregelen moeten worden getroffen zijn bepalend voor wat er in de komende jaren nodig is om de doelstelling voor 2050 te halen. Wat acceptabel is - en wanneer we ingrijpen om de overlast te beperken - zal na de risicodialoog worden uitgewerkt en vastgelegd in dit perspectief. Mogelijk dient de snelheid waarmee we de tussendoelen realiseren te worden afgestemd op wat realistisch haalbaar is. De doelstelling is gekoppeld aan de afspraken Klimaatbestendig bouwen in de provincie Utrecht

We realiseren ons dat de ambities hoog zijn, maar tegelijkertijd zijn ze haalbaar en ook noodzakelijk gezien de urgentie om een klimaatbestendig Veenendaal te realiseren. We gaan er daarbij vanuit dat nieuwe kennis en inzichten alsook nieuwe technologieën ons daarbij zullen helpen. Bij de urgentie om een klimaatbestendig Veenendaal te realiseren denken we aan de overlast en schade die ontstaat aan objecten en de infrastructuur door in de tijd toenemende intensieve buien of juist bodemdaling die optreedt door verdroging. Of het verlies van groen of gezondheidsproblemen die zich voordoen wanneer optredende hitte in Veenendaal onvoldoende getemperd wordt.

De doelstellingen voor een Klimaatbestendig Veenendaal:

- 2024** 1. Alle nieuw te realiseren (bouw)locaties voldoen aan voor 2050 gestelde eisen.
- 2025** 1. Tijdens hitte biedt de gebouwde omgeving een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving:
- Er zijn voldoende vrij toegankelijke koele en schaduwrijke verblijfsplekken binnen gemiddeld 600 meter van ieder huishouden.
  - Tenminste 20% schaduw voor de belangrijke fiets- en wandelroutes en verblijfsplekken in de openbare ruimte en minimaal 15% schaduw op buurniveau.
  - 7% van alle horizontale en verticale oppervlakten wordt warmtewerend of verkoelend ingericht.
  - 30% van de groenvoorzieningen in de openbare ruimte is bestand tegen hitte.
2. Langdurige droogte leidt niet tot structurele schade aan groen, water, vitale en kwetsbare functies, infrastructuur en bebouwing:
- 20% van het gebied is infiltratiepositief voor minimaal 50% van de jaarneerslagsom voor zover ontwateringsdiepte, drooglegging en kwelbalans het toelaten.
3. Hevige neerslag leidt niet tot waterschade aan gebouwen en de infrastructuur en vitale functies en voorzieningen blijven beschikbaar:
- In 30% van het gebied treedt bij een extreme neerslag van 70 mm in een uur geen schade op aan bebouwing, infrastructuur en vitale voorzieningen.
  - De vitale voorzieningen blijven functioneren bij een neerslag van 90 mm in een uur.
  - Op 30% van het privaat terrein wordt bij extreme neerslag van 70 mm in een uur 50 mm (40-70 mm) van de bui verwerkt door infiltratie, vasthouden of bergen in voorzieningen op het privaat terrein of daarvoor ingerichte extra voorzieningen in het (plan)gebied. De voorzieningen voeren de eerste 24 uur vertraagd af en zijn binnen 60 uur weer beschikbaar.
  - 50% van het riool is afgekoppeld (volledig gescheiden stelsel).
- 2030** 1. Tijdens hitte blijft de gebouwde omgeving een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving:
- Er zijn voldoende vrij toegankelijke koele en schaduwrijke verblijfsplekken binnen 500 meter van ieder huishouden.
  - Tenminste 24% schaduw in het (plan)gebied voor de belangrijke fiets- en wandelroutes en verblijfsplekken in de openbare ruimte en minimaal 20% schaduw op buurniveau.
  - 13% van alle horizontale en verticale oppervlakten wordt warmtewerend of verkoelend ingericht.
  - 50% van de groenvoorzieningen in de openbare ruimte is bestand tegen hitte.
2. Langdurige droogte leidt niet tot structurele schade aan groen, water, vitale en kwetsbare functies, infrastructuur en bebouwing:
- 40 % van het gebied is infiltratiepositief voor minimaal 50% van de jaarneerslagsom voor zover ontwateringsdiepte, drooglegging en kwelbalans het toelaten.
3. Hevige neerslag leidt niet tot waterschade aan gebouwen en de infrastructuur en vitale functies en voorzieningen blijven beschikbaar:
- In 40% van het gebied treedt bij een extreme neerslag van 70 mm in een uur geen schade op aan bebouwing, infrastructuur en vitale voorziening.

- De vitale voorzieningen blijven functioneren bij een neerslag van 90 mm in een uur.
  - Op 40% van het privaat terrein wordt een extreme neerslag van 70 mm in een uur 50 mm (40- 70 mm) van de bui verwerkt door infiltratie, vasthouden of bergen in voorzieningen op het privaat terrein of daarvoor ingerichte extra voorzieningen in het (plan)gebied. De voorzieningen voeren de eerste 24 uur vertraagd af en zijn binnen 60 uur weer beschikbaar.
  - 50% van het riool is afgekoppeld (volledig gescheiden stelsel).
4. De groenblauwe structuren en gebiedseigen biodiversiteit is ontwikkeld op alle schaalniveaus. 40% van de in 2050 beoogde structuur is gerealiseerd:
- Op buurniveau zijn de groenpercentages voor 2050 bepaald. Binnen de hele gemeente Veenendaal is minimaal 30% groen op buurniveau, het boomkroonoppervlak telt mee.
- 2040**
1. Tijdens hitte blijft de gebouwde omgeving een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving:
- Er zijn voldoende vrij toegankelijke koele en schaduwrijke verblijfsplekken binnen 400 meter van ieder huishouden.
  - Tenminste 32% schaduw in het (plan)gebied voor de belangrijke fiets -en wandelroutes en verblijfsplekken in de openbare ruimte en minimaal 25% schaduw op buurniveau.
  - 27% van alle horizontale en verticale oppervlakten wordt warmtewerend of verkoelend ingericht.
  - 80% van de groenvoorzieningen in de openbare ruimte is bestand tegen hitte.
2. Langdurige droogte leidt niet tot structurele schade aan groen, water, vitale en kwetsbare functies, infrastructuur en bebouwing:
- 70% van het gebied is infiltratiepositief voor minimaal 50% van de jaarneerslagsom voor zover ontwateringsdiepte, drooglegging en kwelbalans het toelaten.
3. Hevige neerslag leidt niet tot waterschade aan gebouwen en de infrastructuur en vitale functies en voorzieningen blijven beschikbaar:
- In 75% van het gebied treedt bij een extreme neerslag van 70 mm in een uur geen schade op aan bebouwing, infrastructuur en vitale voorzieningen. De vitale voorzieningen blijven functioneren bij een neerslag van 90 mm in een uur.
  - Op 75% van het privaat terrein wordt een extreme neerslag van 70 mm in een uur 50 mm (40-70 mm) van de bui verwerkt door infiltratie, vasthouden of bergen in voorzieningen op het privaat terrein of daarvoor ingerichte extra voorzieningen in het (plan)gebied. De voorzieningen voeren de eerste 24 uur vertraagd af en zijn binnen 60 uur weer beschikbaar.
  - 75% van het riool is afgekoppeld (een volledig gescheiden stelsel).
4. De groenblauwe structuren en gebiedseigen biodiversiteit is goed ontwikkeld op alle schaalniveaus. 75% van de in 2050 beoogde structuur is gerealiseerd:
- De op buurniveau bepaalde groenpercentages zijn voor 75% van het gebied gerealiseerd.
- 2050**
1. Tijdens hitte blijft de gebouwde omgeving een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving:
- Er zijn voldoende vrij toegankelijke koele en schaduwrijke verblijfsplekken binnen 300 meter van ieder huishouden.

- Tenminste 40% schaduw in het (plan)gebied op 21 juni voor de belangrijke fiets- en wandelroutes en verblijfsplekken in de openbare ruimte en minimaal 30% schaduw op buurniveau.
  - 40% van alle horizontale en verticale oppervlakten wordt warmtewerend over verkoelend ingericht.
  - Vitale en kwetsbare functies en groenvoorzieningen in de openbare ruimte zijn bestand tegen hitte.
2. Langdurige droogte leidt niet tot structurele schade aan groen, water, vitale en kwetsbare functies, infrastructuur en bebouwing:
    - Het (plan)gebied is infiltratiepositief voor minimaal 50% van de jaarneerslagsom voor zover ontwateringsdiepte, drooglegging en kwelbalans het toelaten.
  3. Hevige neerslag leidt niet tot waterschade aan gebouwen en de infrastructuur en vitale functies en voorzieningen blijven beschikbaar:
    - In het (plan)gebied treedt bij een extreme neerslag van 70 mm in een uur geen schade op aan bebouwing, infrastructuur en vitale voorziening. De vitale voorzieningen blijven functioneren bij een neerslag van 90 mm in een uur.
    - Op privaat terrein wordt een extreme neerslag van 70 mm in een uur 50 mm (40-70 mm) van de bui verwerkt door infiltratie, vasthouden of bergen in voorzieningen op het privaat terrein of daarvoor ingerichte extra voorzieningen in het (plan)gebied. De voorzieningen voeren de eerste 24 uur vertraagd af en zijn binnen 60 uur weer beschikbaar.
    - 100% van het riool is afgekoppeld (volledig gescheiden stelsel).
  4. De groenblauwe structuren en gebiedseigen biodiversiteit zijn sterk ontwikkeld op alle schaalniveaus:
    - De op buurniveau bepaalde groenpercentages zijn (met minimaal 30% groen op buurniveau) gerealiseerd.
    - Er wordt altijd gekozen voor ecologische oplossingen en oplossingen gebaseerd op natuurlijke processen.
    - Het horizontale en verticale oppervlak wordt in samenhang met de groenblauwe structuren in de bredere omgeving ingericht.
    - Het plangebied creëert een prettige en veilige leefomgeving voor diverse dieren.

4.3. Een Klimaatbestendig Veenendaal biedt kansen

Investeren in een Klimaatbestendig Veenendaal biedt kansen. Een klimaatbestendige stad is ingericht en voorbereid op het veranderende klimaat. We creëren een fundament om een aangename leefomgeving te versterken en economisch welvarend te blijven.

4.3.1. Een koele en aangename leefomgeving creëren

Onze zomers worden steeds warmer en het aantal hittegolven neemt toe. Er ontstaat hittestress en dat heeft verstrekkende gevolgen voor de gezondheid van mens en dier. Extreme temperaturen kunnen leiden tot gezondheidsproblemen, slaapverstoring, gedragsverandering, verminderde arbeidsproductiviteit en voor de kwetsbaren tot hogere sterfte. Daarnaast heeft hittestress invloed op de leefbaarheid van buurten en het comfort binnen en buiten woningen en gebouwen. Hittestress veroorzaakt gezondheidsrisico's voor de arbeidsproductiviteit met economische schade als gevolg. We moeten daarom zorgen voor een koele en aangename leefomgeving met meer groen en meer water. Hiermee geven we ook een impuls aan een ander doel, namelijk een gezonde biodiversiteit.

Als gemeente hebben we veel invloed op het creëren van voldoende koele verblijfsplekken. Bijvoorbeeld door het planten van (extra) bomen langs looproutes, bij voorzieningen en bij wachtplekken alsook het creëren van meer plekken met gras en beplanting. Daarnaast kunnen we de

hoeveelheid verhard oppervlak in de openbare ruimte aanzienlijk verminderen en meer ruimte geven aan water door het aanleggen van bijvoorbeeld wadi's. Voor de realisatie hiervan zijn strategische keuzes, duidelijk beleid en onderlinge samenwerking nodig.

Er bestaat een belangrijke koppeling met het nieuwe Omgevingsprogramma Integrale Mobiliteit. We onderzoeken het mogelijke gebruik van deelauto's, waardoor er minder parkeerplekken in de wijken nodig zijn en vergroening mogelijk wordt.

4.3.2. Een robuust bodem- en watersysteem in combinatie met biodiversiteit

Nederland is (als laaggelegen rivierdelta) van oudsher ingericht op het zo snel mogelijk afvoeren van regenwater. Dit deden we om wateroverlast te voorkomen. Inmiddels komen we hierop terug. We proberen nu juist water langer vast te houden zodat we een periode van droogte beter doorstaan.

In Veenendaal stimuleren we regen vast te houden waar het valt, bijvoorbeeld in tuinen. Of we bouwen bergingsvoorzieningen, zoals de ondergrondse wateropslag onder de twee parkeerplaatsen van winkelcentrum De Ellekoot. Op deze manier maken we Veenendaal beter bestand tegen zowel heftige regenbuien als langdurige droogte. Van belang om te melden is dat veel oppervlak in Veenendaal privaat eigendom is. De private grond- en gebouweigenaren dragen eigen verantwoordelijkheid.

Een robuust watersysteem houdt in dat we water eerst vasthouden, dan bergen en dan pas (vertraagd) afvoeren. We ontkomen er niet aan om na te denken tot op welke hoogte we wateroverlast kunnen accepteren. Excessieve regenbuien worden immers de standaard. Wat acceptabel is en wanneer we ingrijpen om de wateroverlast te beperken kan na de risicodialoog worden bepaald. Dit wordt vastgelegd in dit perspectief en voor de komende 4 jaren uitgewerkt in het Omgevingsprogramma openbare ruimte (OPOR).

Een ander belangrijk onderdeel van een robuust bodem- en watersysteem is een gezonde biodiversiteit. Biodiversiteit gaat over alle plant- en diersoorten. Deze zijn van elkaar afhankelijk. Zodra er te veel soorten verdwijnen of juist één soort te veel overheerst, verdwijnt de natuurlijke balans. Hoe hoger de verscheidenheid in de natuur, hoe beter. De uitdaging waar we voor staan is dat door de klimaatverandering ons ecosysteem steeds kwetsbaarder wordt. Door de verdroging van de natuur verdwijnen er steeds meer plant- en diersoorten. Dit willen we stoppen en voorkomen.

4.4. Wat is onze aanpak?

Om ons tegen de gevolgen van de klimaatverandering te beschermen, is het nodig dat we onze leefomgeving aanpassen. Dit betekent ook dat we anders moeten gaan inrichten en bouwen. Dus niet meer bouwen op plaatsen die we nodig hebben voor het bergen en afvoeren van water. En minder verharderen van de bodem. En natuurlijk zuiniger omgaan met water. Het streven is dat bedrijven en inwoners in 2050 20% minder drinkwater gaan gebruiken ten opzichte van nu.

We gebruiken momenteel de door het rijk ontwikkelde Maatlat Klimaatadaptieve Groene Gebouwde Omgeving. Deze maatlat helpt ons om invulling en richting te geven aan onze ambitie voor een

klimaatbestendige leefomgeving in 2050. Zo kunnen we ook in de toekomst in een veilige, gezonde én groene omgeving blijven wonen en werken. De maatlat geeft ons richtlijnen voor de thema's wateroverlast, droogte, hitte, biodiversiteit, bodemdaling en gevolgbeperking van overstromingen. We zoeken voor Veenendaal naar werkbare en slimme oplossingen in onze leefomgeving. Het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) is de wettelijke basis voor de klimaatadaptatie in Veenendaal. Het volgen van de DPRA betekent:

1. Kwetsbaarheden in beeld brengen (weten);
2. Risicodialoog voeren (ambities);
3. Strategie opstellen (willen);
4. Uitvoeringsagenda (afspraken);
5. Meekoppelkansen benutten (slim uitvoeren).

5. Onderlinge samenhang tussen de thema's

Wie de samenhang doorziet, heeft kennis, wie kennis heeft komt tot wijsheid (Confucius)

De transitie's Circulair Veenendaal, Energieneutraal Veenendaal en Klimaatbestendig Veenendaal leiden gezamenlijk tot een duurzaam Veenendaal in 2050. De transitie's trekken integraal op en hebben onderling veel samenhang.

Figuur 7: Overzicht van de transitie's Circulair Veenendaal, Energieneutraal Veenendaal en Klimaatbestendig Veenendaal: hun onderlinge kruisbestuivingen en dwarsverbanden.

Figuur 7 laat zien hoe de drie verschillende transitie's zich tot elkaar verhouden. Deze figuur wordt nog verder uitgewerkt, maar geeft al wel de onderlinge samenhang weer. Er zijn veel dwarsverbanden en kruisbestuivingen. Veenendaal is een stad die voelt als een dorp. Maar de bebouwingsdichtheid nadert de stedelijkheidsklasse 1 (categorie Utrecht). Dit betekent een ruimtelijke uitdaging. Gebruiken we de beschikbare ruimte voor een auto, een boom of een trafhuisje?

Een ander goed voorbeeld om te illustreren voor welke uitdaging we staan, is onze woningbouwopgave. Bestaande gebieden (zoals de Spoorzone) worden getransformeerd en verdicht. De huidige netcongestie vraagt om een versnelling van de omschakeling naar andere energiebronnen. Terwijl we voor hetzelfde gebied moeten nadenken over het afkoppelen van hemelwater, het herinrichten van wegen en het vervangen van nutsinfrastructuur. Kortom: de energietransitie biedt kansen, maar vraagt ook goede communicatie en (integrale) samenwerking.

6. Communicatie: hoe nemen we de mensen mee?

Een duurzaam Veenendaal bereiken we alleen samen. Bewoners, bedrijven en de gemeentelijke organisatie zijn allemaal nodig. Met een nieuwe mindset waardoor we anders werken en anders doen: duurzaam doen! Om dit te bereiken werken we in deze opgave aan inspirerende en motiverende communicatie. De profilering van Duurzaam Veenendaal vraagt om een heldere kernboodschap die regelmatig en consistent wordt herhaald.

6.1. De opbouw van de communicatiestrategie

We streven naar een Duurzaam Veenendaal in 2050. De transitie die hiervoor nodig is wordt aangevlogen vanuit de thema's Energieneutraal Veenendaal, Circulair Veenendaal en Klimaatbestendig Veenendaal:

- Duurzaam gebruik van grondstoffen (circulair)
- Duurzame energiebronnen (energieneutraal)
- Duurzame leefomgeving (klimaatbestendig)

Onder de kapstok 'Duurzaam Veenendaal' gebruiken we de drie thema's om de communicatieboodschap verder in te kleuren. We willen in de communicatie dicht aansluiten bij de leefwereld van Veense burgers en ondernemers. We beseffen dat het Opgaveperspectief Duurzaam Veenendaal onderdeel is van een veel groter geheel op landelijk, Europees en zelfs wereldniveau. Het wordt de kunst om de communicatie voortdurend terug te brengen naar een behapbare en aansprekende boodschap. Temeer omdat we ons ervan bewust zijn dat de maatschappelijke opinie over duurzaamheid sterk is gepolariseerd.

6.2. De communicatiedoelgroep

We benoemen verschillende doelgroepen en maken hierin onderscheid tussen intern en extern. De belangrijkste externe communicatiedoelgroep zijn alle inwoners en bedrijven van gemeente Veenendaal. Uiteindelijk is natuurlijk heel Veenendaal de doelgroep. Omdat deze groep heel breed is, vernauwen we wanneer we communiceren. In de eerste drie jaar van de transitie richten we ons in de communicatie primair op de *early adapters* (de koplopers) in de Veense samenleving. Dat zijn mensen die nu al stappen ondernemen om hun leefomgeving te verduurzamen. Wat betreft interne communicatie hebben we als gemeente een voorbeeldfunctie in het bereiken van een Duurzaam Veenendaal in 2050. Het vraagt andere keuzes dan we wellicht eerder maakten. Bijvoorbeeld in plaats van nieuwe producten (in)kopen, eerst kijken naar de mogelijkheden van hergebruik.

6.3. Communicatiedoelstellingen

De transitie naar een Duurzaam Veenendaal in 2050 vraagt om duidelijke (communicatie)doelstellingen gekoppeld aan communicatieactiviteiten. Deze moeten uiteindelijk leiden tot een gedragsverandering.

Communicatiedoelstellingen voor Circulair Veenendaal:

- De doelgroep weet wat een circulaire economie is, waarom dit nodig is en welke kansen het geeft.
- De doelgroep weet waarom het scheiden van afval belangrijk is en zetten zich in om hieraan bij te dragen waardoor hoogwaardig hergebruik van grondstoffen mogelijk is.
- De doelgroep draagt bij aan het realiseren van een circulaire economie, omdat ze het belangrijk vinden dat Veenendaal een leefbare stad blijft.

Communicatiedoelstellingen voor Energieneutraal Veenendaal:

- De doelgroep weet waarom de energietransitie nodig is en welke stappen nodig zijn om tot een aardgasvrij Nederland te komen.
- De doelgroep voelt zich geïnformeerd over de veranderingen en wat dit voor hen op korte en lange termijn betekent.
- De doelgroep weet wat zij zelf kunnen doen en waar de gemeente en andere partijen verantwoordelijk voor zijn.

Communicatiedoelstellingen voor Klimaatbestendig Veenendaal:

- De doelgroep weet welke rol de gemeente heeft en welke rol zij zelf hebben.
- De doelgroep weet welke overlast als acceptabel wordt gezien en er dus 'bij hoort'.
- De doelgroep weet wat zij zelf kunnen doen om overlast te verminderen of te voorkomen zoals wateroverlast en hittestress.

Deze doelstellingen komen samen in de communicatiemissie: 'Gemeente Veenendaal helpt als regisseur en begeleider haar inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties om de transitie door te maken'. Daarbij hebben we de volgende communicatievisie: 'We inspireren, verbinden en ondersteunen waar dat kan'. Het 'hoe' zit vooral in het mensen meenemen, de weg wijzen en hen aanzetten om actie te ondernemen door te laten zien hoe mooi het toekomstperspectief is waar we het allemaal voor doen.

6.4. Globale communicatiestrategie

We richten ons in eerste instantie op de mensen die al actief zijn en/of latent interesse hebben voor het verhaal van Duurzaam Veenendaal. Zij ondernemen nu al stappen of zijn dat van plan te doen maar weten niet hoe. We gebruiken hun verhalen als voorbeeld voor de andere inwoners van Veenendaal om hun te laten zien wat eenieder in zijn eigen omgeving en met soms simpele aanpassingen kan doen. Omdat we te maken hebben met drie thema's (circulair, energie neutraal en klimaatbestendig) is het wel de kunst om continue de boodschappen met elkaar goed synchroon te laten lopen zodat voor de doelgroep duidelijk is dat dit allemaal onderdeel is van één grote ambitie.

De communicatieboodschap (pay off)

Bovenstaand fundament onder de communicatiestrategie, de keuze voor continue synchroniseren met de werkelijkheid van de inwoners plus de keuze om vooral ons te richten op inspireren en informeren leidt tot de volgende communicatieboodschap die we standaard terug willen laten komen in alle communicatie uitingen.

Duurzaam Veenendaal kan alleen met jou.

7. Samenhang met andere centrale thema's

Fundamentele keuzes maken met oog voor de lange termijn is noodzakelijk om de problemen rond wonen, biodiversiteit, klimaat, landbouw en stikstof aan te pakken. Deze keuzes zullen fors ingrijpen in ons dagelijks leven. Voor het maken van fundamentele keuzes is een heldere en breed gedragen toekomstvisie op een duurzame samenleving noodzakelijk, waarbij de diverse beleidsterreinen samenwerken, vooruitkijkend naar het jaar 2050. (Bron: het Planbureau voor de Leefomgeving, 14-09-2023)

Duurzaam Veenendaal heeft invloed op verschillende beleidsterreinen, zoals wonen, economie, ruimtelijke ordening, mobiliteit en sociaal beleid. Een aantal verbanden lichten we in dit hoofdstuk verder toe. We benoemen de verbanden concreet voor Sociaal Domein, Informatiesamenleving en Groei & Bloei. Gezamenlijk doel is en blijft het creëren van een toekomstbestendige stad.

7.1. Sociaal Domein

We trekken samen op in het gesprek met de inwoners. Zeker als in een buurt of wijk andere belangrijke onderwerpen spelen. Als voorbeeld kan worden genoemd het Franse Gat waar we vanuit verschillende opgaven een ambitie willen waarmaken. Dat vraagt om afstemming vooraf en het aanbieden van een totaalpakket waarin alle gemeentelijke ambities op een evenwichtige wijze zijn samengebracht. De nog te ontwikkelen strategie voor het maatschappelijk opdrachtgeven en maatschappelijk verantwoord inkopen raakt ook de sociale duurzaamheid. Binnen het Sociaal Domein geven we samen invulling aan ecologische, sociale en economische duurzaamheid.

7.2. Informatiesamenleving

Om op koers te blijven richting 2050 is het noodzakelijk om regelmatig de effecten te meten van de inspanningen voor de drie thema's van de duurzaamheidsopgave. De uitkomsten van deze metingen zijn de basis voor het al dan niet bijstellen van de richting voor de volgende jaren. Hiervoor is veel data nodig. Het ontsluiten van eigen data met die van ketenpartners moet leiden tot informatie over de bereikte effecten. Samen met het datalab van de opgave Informatiesamenleving willen we werken aan het ontsluiten van deze data.

7.3. Groei & Bloei van Veenendaal

De opgave Groei & Bloei is erop gericht om een excellente leefomgeving te creëren en te behouden. Voor nu en voor de toekomst van Veenendaal. Het gaat hierbij over wonen, werken en voorzieningen, waarbij Veenendaal zich in lijn met de wensen van inwoners bovenal concentreert op het verder verbeteren van de kwaliteit van de woon- en leefomgeving en zorgen dat de stad leefbaar blijft. Een belangrijk onderdeel hiervan is ook nadenken over duurzaamheid.

Daarom maken we samen met de opgave Groei & Bloei plannen voor een periode waarin we geen aardgas meer gebruiken en waarin we ons op een substantieel andere wijze van A naar B zullen begeven. Waar afval geen afval meer is maar een grondstof voor onze dagelijkse producten en de wijze waarop we bouwen en gebouwen (flexibeler) gaan gebruiken.

Deze veranderingen hebben grote invloed op de plaats waar we wonen en werken en de infrastructuur waardoor we ons bewegen. De keuzes die we nu maken om de grote woningbouwopgave te realiseren hebben een doorwerking tot ver na 2050. Het grote doel blijft de ontwikkeling van een stad waarin we duurzaam kunnen leven en werken binnen de kaders van onze duurzaamheidsambities.

8. Hoe gaan we verder?

Duurzaam denken en doen in de praktijk: inzetten voor onze gezamenlijke toekomst. Wat vraagt dit van ons?

Zoals al eerder benoemd is een integrale aanpak van onze duurzaamheidstransitie van groot belang. Er ligt een grote opgave voor ons die vraagt om een actieve en integrale inzet van alle betrokkenen. Het omschakelen naar een volledig circulaire stad, de warmte- en energietransitie en de realisatie van een klimaatbestendige leefomgeving brengen grote uitdagingen in de bestaande ruimte met zich mee. Gemeente Veenendaal geeft in deze hele transitie het goede voorbeeld. We bouwen noodzakelijke nieuwe objecten circulair en maken onze bestaande vastgoedportefeuille CO₂-neutraal. We geven innovatieve oplossingen van bedrijven serieus een kans en tenslotte faciliteren we dat de duurzaamheidsambities een plek krijgen in het Veense onderwijs.

Om **Duurzaam denken gewoon te doen**, in het bijzonder voor de circulaire transitie en het klimaatbestendig maken van Veenendaal, is een impuls nodig. De urgentie is hoger dan ooit en het is een uitermate complexe opgave, want alle transities dienen zich tegelijk aan en zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

De eerste stappen die we na de vaststelling van dit Opgaveperspectief zetten zijn:

1. **Het vertalen van de doelstellingen van Duurzaam Veenendaal** naar meetbare en op de uitvoering gerichte doelen voor de thema's Circulair Veenendaal, Klimaatbestendig Veenendaal en Duurzaamheid is van ons allemaal in de komende vier jaar. Voor het thema Energieneutraal Veenendaal is al een programmaplan beschikbaar. De plannen hebben een duidelijke verbinding met de ambities uit het Raadsakkoord 'Samen werken in vertrouwen' en worden geïntegreerd in de nog op te stellen herziening van de Omgevingsvisie voor Veenendaal.
2. **Het opzetten van een programma Circulair Veenendaal.** De circulaire transitie is een belangrijk onderdeel van Duurzaam Veenendaal. Deze transitie is complex en vraagt een fundamentele *verandering van de samenleving*. Het thema raakt vrijwel alle beleidsterreinen. De uitkomsten zijn nog weinig tastbaar, de route naar 2050 is nog onduidelijk. Deze uitdaging voor de samenleving en voor ons als gemeente vraagt om programmasturing. Hiermee zorgen we voor focus op de inspanningen voor het bereiken van doelstellingen en realiseren we samenhang voor onszelf en de partners in deze complexe opdracht.
3. **Het opzetten van een programma voor een Klimaatbestendig Veenendaal.** Om Veenendaal voor te bereiden op het verwachte klimaat in 2050 moet de bestaande leefomgeving klimaatbestendig en biodivers worden ingericht. Gelijktijdig moet de nieuwe leefomgeving (die ontstaat bij het realiseren van de grote bouwopgave) natuurinclusief, groen en klimaatbestendig zijn. Dit thema raakt het gehele fysieke domein en er moet nog veel worden ontwikkeld om de klimaateffecten in 2050 het hoofd te kunnen bieden.
4. **Het ontwikkelen van een goede meetmethode** om de voortgang van de doelstellingen de komende jaren te kunnen monitoren. De plannen voor de drie thema's zijn nog volop in ontwikkeling. Het wordt de kunst om samen met de opgave Informatiesamenleving te zoeken naar werkbare effectmetingen. Hierbij kunnen we gebruik maken van de expertise bij de ontwikkeling van de effectmonitor voor het programma Energieneutraal Veenendaal.
5. **Het opstellen van de overall communicatiestrategie voor Duurzaam Veenendaal.** Het thema 'Duurzaamheid is van ons allemaal' is de rode draad voor Duurzaam Veenendaal. De overall communicatiestrategie is nodig om het ook werkelijk tot 'Duurzaamheid is van ons allemaal' te maken. Alleen door er gezamenlijk de schouders onder te zetten en het gesprek aan te gaan met inwoners, bedrijven, onderwijs en maatschappelijke instellingen kunnen we de route naar 2050 uitzetten en onze doelen bereiken.

Budget

De transitie naar een duurzaam Veenendaal vraagt, gezien de lokale en landelijke ambities op het vlak van duurzaamheid, om een actieve inzet en betrokkenheid zoals verwoord in dit opgaveperspectief. We pakken dit opgavegericht aan en hiervoor is bij de vaststelling van de programmabegroting 2023 voor de periode 2023-2025 een budget van in totaal € 1.410.000, - (inclusief € 270.000, - voor de aanpak van de netcongestie) beschikbaar gesteld.

Voor de periode na 2025 is jaarlijks een bedrag van € 450.000, - nodig om de transitie naar een Duurzaam Veenendaal mogelijk te maken. Dit bedrag komt naast de middelen die al beschikbaar zijn gesteld voor de klimaatadaptatie, het terugdringen van de CO₂-emissies en de bijdrage die we hiervoor van het rijk ontvangen. Komen de middelen niet beschikbaar, dan zullen de duurzaamheidsambities op alle thema's naar beneden moeten worden bijgesteld met als gevolg dat het een enorme uitdaging wordt om de doelen voor 2050 alsnog te halen.